

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE HADİSLERİN
ROLÜ

SADIYE EKİNCİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ERDOĞAN KÖYCÜ

BARTIN-2024

T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE HADİSLERİN ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sadiye EKİNCİ

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman : Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ
Üye : Doç. Dr. Şemsettin KIRIŞ
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murat MİRZAOĞLU

BARTIN-2024

KABUL VE ONAY

Sadiye EKİNCİ tarafından hazırlanan “AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE HADİSLERİN ROLÜ” başlıklı bu çalışma, 28.08.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Erdoğan KÖYÇÜ

Üye : Doç. Dr. Şemsettin KIRIŞ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murat MİRZAOĞLU

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa Sabri GÖK
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. Erdoğan KÖYÇÜ danışmanlığında hazırlamış olduğum “AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE HADİSLERİN ROLÜ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

28.08.2024

Sadiye EKİNCİ

ÖN SÖZ

Günümüzde aile yapısı ve akrabalık ilişkileri, hızla değişen dünya şartları ve modern yaşam tarzlarından etkilenerek dönüşüme uğramaktadır. Teknolojinin hızlı gelişimi, küreselleşme ve şehirleşme gibi faktörler, aile birimini zayıflatmakta ve akrabalık ilişkilerini azaltmaktadır. Bu durumun sonucunda, insanlar arasında yaşanan bağların zayıflaması, toplumun sosyal dokusunu da etkileyerek birçok sorunu beraberinde getirmektedir.

Akrabalık ilişkileri, toplumların temel yapı taşlarından biridir ve insanların psikolojik, sosyal ve ekonomik gelişiminde büyük bir öneme sahiptir. Aile bireyleri arasındaki sevgi, saygı ve dayanışma gibi duygusal bağlar, akrabalık ilişkilerinin temelini oluşturur. Ayrıca, bu ilişkiler, insanların kimliklerini oluşturma sürecinde de büyük bir rol oynar.

İslâm dini, akrabalık ilişkilerine büyük önem veren ve bu ilişkileri güçlendirmeyi teşvik eden bir din olarak bilinir. Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde akrabalık ilişkilerine dair birçok öğüt ve tavsiye yer almaktadır. Hadisler, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) sözleri, tavsiyeleri ve uygulamalarını içeren yazılı metinlerdir ve Müslümanlar için dini hükümlerin kaynağı olarak kabul edilirler.

Bu çalışmanın amacı, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesinde hadislerin rolünü incelemek ve bu konuda tavsiyelerde bulunmaktır. Hadislerin, akrabalık ilişkileri üzerindeki etkisini anlamak, toplumumuzda güçlü ve sıhhatli aile ilişkilerinin oluşmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca, bu çalışma, insanların akrabalık ilişkilerini güçlendirmek için İslâm dininin öğretilerinden nasıl yararlanabileceğine dair pratik öneriler sunmayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesinde hadislerin ne derece önemli bir rol oynadığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, İslâm dininin öğretilerinden hareketle, toplumumuzda güçlü aile bağları ve sıhhatli akrabalık ilişkilerinin oluşmasına katkı sağlanabilir. Ayrıca, bu çalışmanın sonuçları, ailelerin ve toplumun genelinde bir farkındalık meydana getirerek, akrabalık ilişkilerine daha fazla önem verilmesi

gerektiğini vurgulayabilir. Bu çalışmada, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesinde hadislerin rolünü incelemeyi amaçladık. İslâm dininin temel kaynaklarından biri olan hadisler, Peygamberimizin (s.a.s.) söz, davranış ve takrîrlerini içerir. Hadisler, Müslüman toplumları yönlendirmek ve ahlâkî değerlerini güçlendirmek amacıyla kullanılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde akrabalık ve sıla-i rahîm kavramlarını ele aldık. Kur'ân-ı Kerîm'de akrabalığa teşvikle ilgili âyetler ve akrabalık bağlarını kesenlere yapılan uyarılar incelendi. Bu bölümde, akrabalık ilişkilerinin önemine ve Allah'ın bu ilişkilere verdiği değere dikkat çekildi.

Üçüncü bölümde, akrabalık çeşitleri üzerinde durduk. Kan yoluyla akrabalık, evlilik yoluyla akrabalık ve süt yoluyla akrabalık gibi farklı akrabalık ilişkilerini ele aldık. Bu bölümde, akrabalığın farklı yollarla oluşabileceği ve her bir yolun kendine özgü bir önemi olduğu vurgulandı.

Dördüncü bölümde, akrabalık ilişkilerinin doğurduğu karşılıklı haklara değindik. Dua etmek, merhamet ve muhabbet beslemek, yardımlaşmak, ziyaretleşmek ve ma'nevî yolculuğa uğurlamak gibi hakları detaylı bir şekilde ele aldık. Bu hakların, akrabalık ilişkilerini güçlendirmek ve birbirlerine destek olmak için kullanılması gerektiği belirtildi.

Beşinci bölümde, Hz. Peygamber'in (s.a.s), akrabalık ilişkileri üzerindeki örnek davranışlarına değindik. Peygamberimizin akrabalık ilişkilerine verdiği önemi, onların hakkını yerine getirme konusundaki titizliğini ve örnek nitelikteki davranışlarını detaylarıyla ele aldık. Bu bölümde, Peygamberimizin akrabalık ilişkilerini güçlendirmek ve korumak adına gösterdiği çaba ve tavsiyelerine değinildi.

Altıncı bölümde, günümüzdeki akrabalık ilişkilerinin durumunu ele aldık. Gelişen teknoloji, yaşam tarzındaki değişiklikler ve küreselleşme gibi faktörlerin akrabalık ilişkilerini nasıl etkilediğini inceledik. Bu bölümde, akrabalık ilişkilerinin öneminin günümüzde ne kadar azaldığına ve toplumumuzdaki bu eksikliğin getirdiği sonuçlara dikkat çekildi.

Yedinci bölümde, akrabalık ilişkilerinin önemi ve sıla-i rahîm kavramının geliştirilmesinde hadislerin rolünü detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Günümüzdeki akrabalık ilişkilerinin durumunu da değerlendiren bu çalışma, okuyucuya akrabalık ilişkilerini geliştirmek ve sıla-i rahîm bağlarını güçlendirmek için önemli ipuçları sunmaktadır. Çalışmamız, akrabalık ilişkilerinin önemini vurgularken, hadislerin bu ilişkilerin geliştirilmesindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Akrabalık ilişkilerinin güçlendirilmesi, toplumların sağlıklı ve mutlu olması için büyük bir öneme sahiptir. Umuyoruz ki bu çalışmamız, akrabalık ilişkilerini daha iyi anlamamıza ve onları güçlendirmek adına adımlar atmamamıza yardımcı olacaktır.

Tezimizin telif, tanzîm ve tashîhinde tavsiye ve önerileriyle destekte bulunan danışman hocam Doç. Dr. Erdoğan KÖYÇÜ'ye, tezimizin tashîhinde tavsiye ve önerilerde bulunan değerli hocalarım, Doç. Dr. Şemsettin KIRIŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Murat MİRZAOĞLU'na teşekkürlerimi sunuyorum.

Sadiye EKİNCİ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE HADİSLERİN ROLÜ

Sadiye EKİNCİ

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erdoğan KÖYÇÜ

Bartın-2024, sayfa: 66

Bu çalışma, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesinde hadislerin rolünü ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmamızın giriş bölümünde akraba kelimesinin kavramsal çerçevesi, akraba çeşitleri, nikâh, radâ, sıla-i rahim, sünnet, hadis, nübüvvet kelimelerinin kelime ve ıstılah manaları incelenmiştir.

İkinci bölümde, Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde akrabalık ilişkileri ve sıla-i rahîm konusu incelenmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de akrabalığa teşvik ile ilgili âyetler ve akrabalık bağlarını kesenlere yapılan uyarılar ele alınmaktadır. Ayrıca hadislerdeki akrabalık ve sıla-i rahîm ile ilgili söylemlere de yer verilmektedir.

Üçüncü bölümde, akrabalık çeşitlerine değinilmektedir. Kan yoluyla akrabalık, evlenme yoluyla akrabalık ve süt yoluyla akrabalık gibi çeşitli akrabalık tipleri bu bölümde detaylı şekilde incelenmektedir. Bu çeşitli akrabalık ilişkilerinin önemi ve bu ilişkilerin nasıl geliştirilebileceği üzerinde durulmaktadır.

Dördüncü bölümde, akrabalık ilişkilerinin doğurduğu karşılıklı haklar ele alınmaktadır. Dua

etmek, merhamet ve muhabbet beslemek, yardımlaşmak, ziyaretleşmek ve manevî yolculuğa uğurlamak gibi akrabalık ilişkilerinin sağladığı farklı haklar bu bölümde ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir.

Beşinci bölümde, Hz. Peygamber'in akrabalık ilişkileri üzerindeki etkisi ve örnek davranışları ele alınmaktadır. Hz. Peygamber'in akrabalık bağlarına verdiği önem ve bu ilişkileri nasıl geliştirdiği bu bölümde detaylı şekilde anlatılmaktadır.

Altıncı bölümde, günümüzde akrabalık ilişkilerinin durumu incelenmektedir. Modern yaşamın etkisiyle birlikte akrabalık ilişkilerinin zayıflamasının ve kavramının öneminin azalmasının nedenleri ve sonuçları bu bölümde ele alınmaktadır.

Yedinci bölümde, akrabalık ilişkilerinin önemi ve sıla-i rahîm kavramının geliştirilmesinde hadislerin rolünü detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Günümüzdeki akrabalık ilişkilerinin durumunu da değerlendiren bu çalışma, okuyucuya akrabalık ilişkilerini geliştirmek ve sıla-i rahîm bağlarını güçlendirmek için önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akrabalık, hadis, Kur'ân, sıla-i rahim, toplum.

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

THE ROLE OF HADITHS IN DEVELOPING RELATIONSHIPS

Sadiye EKİNCİ

Bartın University

Graduate School

Department of Basic İslamic Sciences

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

Bartın-2024, pp: 66

This study was conducted to reveal the role of hadiths in developing kinship relations. In the first part of the study, the subject of kinship relations and kinship relations in the Quran and hadiths is examined. In this section, the verses in the Quran regarding encouraging kinship and the warnings given to those who cut kinship ties are discussed. In addition, the statements in the hadiths regarding kinship and kinship relations are also included. In the second part, the types of kinship are discussed.

Various types of kinship such as blood kinship, marriage kinship and milk kinship are examined in detail in this section. The importance of these various kinship relations and how these relations can be developed are emphasized. In the third part, the mutual rights that kinship relations bring are discussed. Different rights provided by kinship relations such as praying, nurturing compassion and love, helping each other, visiting each other and seeing each other off on a spiritual journey are examined in detail in this section. In the fourth part, the influence of the Prophet Muhammad on kinship relations and his exemplary behaviors are discussed. The importance that the Prophet Muhammad (p.b.u.h.) gave to kinship ties and how he developed these relationships are explained in detail in this section. The fifth and final section examines the current state of kinship relations. The reasons and consequences of the weakening of kinship relations and the decrease in the importance of

the concept of kinship relations due to the influence of modern life are discussed in this section.

This study presents in detail the importance of kinship relations and the role of hadiths in the development of the concept of kinship relations. This study also evaluates the current state of kinship relations and provides the reader with important clues to develop kinship relations and strengthen kinship ties.

Keywords:Hadith, kinship, Quran, sila-i rahim, society.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	ii
BEYANNAME.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Akraba.....	1
1.2. Yakın Akraba.....	2
1.2. Uzak Akraba.....	3
1.4. Nikâh.....	3
1.5. Radâ.....	4
1.6. Sıla-i Rahîm.....	5
1.7. Neseb.....	6
1.8. Sünnet.....	7
1.9. Hadis.....	8
1.10. Nübüvvet.....	9
2. KUR'ÂN-I KERÎM'DE VE HADÎSLERDE AKRABALIK VE SILA-İ RAHİM..	11
2.1. Kur'ân-ı Kerîm'de Akrabalığa Teşvik ile İlgili âyetler.....	14
2.2. Kur'ân-ı Kerîm'de Akrabalık Bağlarını Kesenlere Yapılan Uyarı.....	15
3. AKRABALIK ÇEŞİTLERİ.....	17
3.1. Kan Yoluyla Akrabalık.....	17
3.2. Evlenme (Sıhriyyet) Yoluyla Akrabalık.....	19
3.3. Süt Yoluyla Akrabalık.....	22
4. AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN DOĞURDUĞU KARŞILIKLI HAKLAR.....	27
4.1. Dua Etmek.....	27
4.2. Merhamet ve Muhabbet Beslemek.....	29
4.3. Yardımlaşmak.....	30
4.4. Ziyaretleşmek.....	33
4.5. Ma'nevî Yolculuğa Uğurlamak.....	34

5. PEYGAMBER'İN (S.A.S.) AKRABALIK İLİŞKİLERİ	38
6. GÜNÜMÜZDE AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN DURUMU.....	42
7. HADİSLERİN AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE ROLÜ 47	
7.1. Hadislerde Akrabalık İlişkileri.....	47
7.2. Akrabalık İlişkilerinde Hadislerin Rehberliği	48
7.3. Hadislerin Günümüz Akrabalık İlişkilerine Uygulanması	49
8. LİTERATÜR ÖZETİ.....	51
9. MATERYAL VE METOT	54
9.1. Materyaller:	54
9.2. Metotlar:	54
10. BULGULAR VE TARTIŞMA	56
10.1. Dua Etmek	56
10.2. Merhamet ve Muhabbet Beslemek	56
10.3. Yardımlaşmak	57
10.4. Ziyaretleşmek	57
10.5. Ma'nevî Yolculuğa Uğurlamak.....	57
10.6. Akrabalık İlişkilerinde Adâlet ve Eşitlik	58
10.7. Sosyal Adâlet ve Yardımlaşmanın Teşviki	58
10.8. Akraba Haklarının Korunması ve Devamlılığı	58
10.9. Peygamberimizin (s.a.s.) Akrabalık İlişkileri.....	59
10.10. Günümüzde Akrabalık İlişkilerinin Durumu	59
11. SONUÇ VE ÖNERİLER	60
KAYNAKLAR.....	62
ÖZGEÇMİŞ	66

KISALTMALAR DİZİNİ

A.s.	: Aleyhisselâm
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
B.	: Bin/İbn
Bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Dan.	: Danışman
Ed.	: Editor
EÜİFD	: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
H.	: Hicrî
HTD.	: Hadis Tetkikleri Dergisi
Hız.	: Hazreti
İbn/b.	: Oğlu
IntICES	: Sallahu aleyhi ve sellem
S.a.s.	: Digital Elevation Models
S.	: Sayfa
Ö.	: Ölüm tarihi
Sy.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk	: Tahkîk
UKSAD	: Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
Vs.	: Ve sâire

1. GİRİŞ

Bu bölümde akraba, yakın akraba, uzak akraba, nikâh, radâ, sıla-i rahîm, neseb, sünnet, hadis ve nübüvvet kavramları incelenecektir.

1.1. Akraba

Akrabalık, bireyleri, kan bağları, evlilik ya da evlat edinme yoluyla birbirine bağlayan bir ilişkidir. Akrabalık ilişkileri, bir bireyin biyolojik ailesiyle veya evlilik yoluyla oluşan aileleriyle bağlantılıdır.¹

Akrabalık ilişkileri, kültürlere ve toplumlara göre değişiklik gösterir. Genellikle, akrabalık ilişkileri aile ve aile dışı ilişkiler olarak sınıflandırılır. Biyolojik aile, bir bireyin anne, baba, kardeşler veya diğer biyolojik akrabalarıyla olan ilişkilerini içerir. Bu ilişkiler, kan bağına veya genetik benzerliklere dayanabilmektedir. Evlilik yoluyla oluşan akrabalık, bir kişinin eşinin ailesiyle olan ilişkileri anlamına gelmektedir. Evlilik, aileler arasında bir bağ oluşturarak yeni ilişkilerin ortaya çıkarmaktadır. Bu tür akrabalık ilişkileri genellikle kayınvalideler, kayınpederler, baldızlar, enişte, yengeler gibi aile üyelerini kapsamaktadır.

Akrabalık bağının sadece biyolojik veya evlilikten ibaret olmadığını duruma sosyal akrabalık denmektedir. Toplumun belirli bir kesimi veya grup üyeleri arasında oluşan ilişkiler; örneğin, bir kişi bir köy veya mahalle topluluğunda biyolojik akrabaları olmayabilir, ancak diğer insanlarla güçlü sosyal bağlara sahip olabilmektedir. Akrabalık ilişkileri, bir bireyin kimlik ve aidiyet duygusunun temelini oluşturmaktadır. Akrabalık bağları, dayanışma, yardımlaşma ve sosyal destek gibi önemli fonksiyonlar sunabilmektedir. Bunun yanı sıra, akrabalık ilişkileri, miras, vârislik ve kan bağı gibi hukûkî ve toplumsal konuları da içerisinde barındırmaktadır.²

¹ Marshall Sahlins, Akrabalık Nedir Ne Değildir? çev. Asena Pala, Dipnot Yayınları, Ankara 2015. 48-49.

² Esat Kılıçer, “İslâm’da Aile Planlaması”, AÜİFD, 24(1-2), 491-532.

1.2. Yakın Akraba

Yakın akraba, bir birey ile biyolojik kan bağı veya evlilik yoluyla doğrudan ilişkili olan bireyleri ifade eden bir kavramdır. Yakın akrabalar, birinci derecede akraba olarak sınıflandırılan bireylerdir. Bu sınıflandırmada, anne, baba, kardeşler ve çocuklar gibi doğrudan biyolojik bağlara sahip olan bireyler yer alır.³

Yakın akrabalık ilişkileri, bireyler arasında güçlü sosyal, duygusal ve genetik bağlar oluşturur. Bu ilişkiler, insanların âdiyet duygusu, kimlik oluşumu ve kişisel gelişiminde önemli bir rol oynar. Yakın akrabalar arasındaki etkileşim, sevgi, saygı, desteğe dayalı bir aile ortamının oluşmasına katkıda bulunur. Bu ilişkiler, aile bağları ve sorumluluklarının belirlenmesinde önemli bir faktördür. Birinci dereceden akrabalar arasında, ebeveynler çocuklarını yetiştirir, kardeşler birbirlerine destek olur ve aile içindeki roller ve görevler dağılır. Bu ilişkiler, aile birimi içerisinde iş birliğini ve dayanışmayı teşvik eder. Ayrıca, yakın akrabalık ilişkileri evlilik tercihleri üzerinde de etkilidir. Birçok kültürde kardeşler arası evliliklerin yasak olduğu bir tabudur. Bu, biyolojik çeşitliliği korumak, genetik hastalıkların yayılmasını engellemek ve aile ilişkilerinde dengenin sağlanmasını amaçlar.⁴

Yakın akrabalık ilişkileri, acil durumlarda birbirlerine sağladıkları destek açısından da önemlidir. Hastalık, kayıp veya finansal sıkıntı gibi zor zamanlarda yakın akrabalar birbirlerine yardım eder, destek olur ve dayanışma gösterir. Bu sosyal ağlar, bireylerin duygusal ve maddi desteğe erişimini sağlar. Bu ilişkiler aynı zamanda toplumlar için de önemli bir rol oynar. Aile birimi, toplumun temel yapı taşlarından biridir ve yakın akrabalar arasındaki bağlar, toplumsal düzenin korunmasına ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunur. Bu ilişkiler, sosyal normların aktarılması, kültürel değerlerin devam ettirilmesi ve barış ortamının sağlanması adına önemlidir.⁵

³ Vecdi Akyüz, “Akraba”, İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 1989. 2, 285-287.

⁴ Abdurrahman Kurt, “İslâm’ın İlk Döneminde Aile Müessesesi-Sosyolojik Bir Yaklaşım”, (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Bursa, 1987. 56.

⁵ Şamil Dağcı, “İslâm Aile Hukuku’nda Evlenme Engelleri-I (Sürekli Evlenme Engelleri)”, AÜİFD, 39(1), 175-237.

1.2. Uzak Akraba

Uzak akrabalık ilişkileri, ikinci ve daha yüksek derecede akrabalık ilişkisine sahip olan bireyleri içerir. Uzak akrabalık ilişkileri, kan bağı veya evlilik bağlarından kaynaklanan dolaylı ilişkilere dayanır. Bu bağlar, aile birimine doğrudan bağlılık hissi oluşturmak yerine daha az yoğun ve yakınlık duygusuyla karakterizedir. Genellikle birinci dereceden akrabalara oranla daha sınırlı bir sosyal etkileşim sergilenir.⁶

Uzak akrabalık ilişkileri, toplumun sosyal yapısında önemli bir role sahiptir. Aynı aile birimleri arasında bir bağlantı kurarak geniş bir aile kavramı oluştururlar. Bu ilişki, aile içindeki ilişkilerin genişlemesine ve çeşitlenmesine katkıda bulunur. Bunun yanı sıra, sosyal destek ağlarının oluşumunda da önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle kriz durumlarında veya zor zamanlarda, uzak akrabalar arasındaki bağlar dayanışma ve yardımlaşma ihtimallerini artırır. Bu sosyal ağlar, bireylerin duygusal ve maddî destek kaynaklarına erişimini kolaylaştırır.

1.4. Nikâh

Nikâh sözlükte, “birleştirme, bir araya getirme; evlenme, evlilik; cinsel ilişki” gibi anlamlara gelen nikâh kelimesi fıkıh terminolojisinde, şer‘an aranan şartlar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eder.⁷

Nikâh, çoğunlukla toplumsal, kültürel, dini veya hukûkî normlara dayanan bir kurumdur. Evlilik birliği, iki birey arasındaki bağımlılık, sadakat, dayanışma ve ortak bir hayatın paylaşılması gibi temel taahhütleri içerir. Nikâh, evlilik birliğinin yasal bir statü kazanmasını sağlar ve çeşitli haklar, sorumluluklar ve yükümlülükler getirir.

Nikâhın temel amacı, birlikte yaşamak isteyen iki bireye toplumsal ve hukûkî bir statü sağlamaktır ve evlilik birliğinin toplum tarafından tanınmasını ve korunmasını aynı zamanda

⁶ Borodavchenko Viktoriia, “Türkiye Türkçesi Atasözleri ve Deyimlerinde Aile ve Akrabalık Anlayışı”, (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Bursa, 2018. 91-93.

⁷ Fahrettin Atar, “Nikâh”, İslâm Ansiklopedisi, 33, TDV Yayınları, İstanbul, 2007, 112-117.

bir hukûkî sözleşme niteliği taşır ve taraflar arasında belirli haklar ve yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlar.⁸

Nikâh, evlenen çiftlerin birbirlerine karşı yasal hakları ve sorumlulukları düzenler. Bunlar arasında mal paylaşımı, mülkiyet hakları, miras hakkı, velâyet hakkı, vasiyet yapma yetkisi gibi konular yer alabilir. Nikâh, evlilik birliğinin taraflar arasında düzenli ve resmî bir şekilde yürütülmesini sağlar.

Nikâhın sosyal ve kültürel boyutu da önemlidir. Evlilik, toplumsal düzeni destekleyen bir kurumdur ve genellikle ailenin temel yapı taşı olarak görülür. Nikâh, evlenen çiftlerin toplum içinde belirli bir statüye sahip olmalarını ve aile ilişkilerinin düzenli bir şekilde sürdürülmesini amaçlar. Nikâh, çeşitli dinî ve kültürel ritüellerle gerçekleştirilir. Evlilik törenleri, törensel ve sembolik adımları içerebilir ve evlilik birliğinin toplum önünde duyurulmasını ve kutlanmasını sağlar. Nikâh, evlilik birliğinin taraflar arasında tanıkların huzurunda ilan edildiği bir seremoni olarak da görülebilir.

1.5. Radâ

Sözlükte “*süt emmek; emzirmek*” anlamlarındaki **radâ‘ (ridâ‘)** kelimesi terim olarak “*bir kadının sütünün emzirme yoluyla ya da başka bir şekilde içilip yutulması*” demektir. Sütanneye **murdi‘, murdia**, süt verilen çocuğa **radî‘**, sütanne tutan kimseye müstardı‘, süt akrabasına **karâbetu’r-radâ‘** denir. Radâ ‘kökünden türeyen kelimeler Kur’ân-ı Kerîm’de on bir yerde geçmekte, hadislerde de yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Radâ, İslâm hukûkunda süt ilişkisine dayalı bir akrabalık ilişkisini ifade eden bir terimdir. Radâ, bir kadının süt emzirme yoluyla bir çocuğu kendi çocuğu gibi kabul etmesi ve ona annelik yapması anlamına gelir. Bu durumda, kadın süt anneden ziyade radâ annesi olarak anılır.⁹

Radâ ilişkisi, genellikle bir kadının başka bir kadının çocuğunu emzirme ve büyütme sürecini kapsar. İslâm hukûkuna göre, bir kadının süt emzirme süresi, çocuğun emzirme döneminde ortaya çıkan bir bağ oluşturur. Bu bağ, süt annenin çocuğa bir anne gibi davranmasını ve ona anne sevgisiyle yaklaşmasını sağlar. Radâ ilişkisi, İslâm toplumunda

⁸ İbrahim Ağâh Çubukçu, “İslâm’da Kadın Hakları”, AÜİFD, 21(1), 37-43.

⁹ Osman Kaşıkçı, Radâ’, İslâm Ansiklopedisi, 34, TDV Yayınları, İstanbul,1989, 385.

çeşitli hukûkî ve sosyal sonuçları olan bir akrabalık ilişkisidir. Örneğin, radâ ilişkisi kurulan çocuk, süt analık bağından dolayı, kadının biyolojik çocuklarıyla aynı hukûkî haklara sahip olabilir. Bu, miras, nesep ilişkisi ve evlilik gibi konularda etkili olabilir.¹⁰

İslâm'da radâ ilişkisi, çocuğun biyolojik ailesiyle olan ilişkisini değiştirmez. Yani, bir çocuk süt annesi tarafından emzirilse dahi, biyolojik anne-baba ilişkisi radâ' ilişkisiyle değişmez. Ancak, bazı hukûkî ve toplumsal haklar ve sorumluluklar radâ' ilişkisi çerçevesinde değerlendirilebilir.¹¹

1.6. Sıla-i Rahîm

Sıla-i rahîm, sözlükte “bağ, ilişki” anlamına gelen sıla ile “döl yatağı, ana rahmi” ve mecâzen “insanlar arasındaki soy birliği, akrabalık bağı” manasındaki **rahm/rahîm** (çoğulu **erhâm**) kelimelerinden oluşan sıla-i rahîm terim olarak “kan bağı ve evlenme yoluyla oluşan akrabalık bağlarını yaşatma, akrabalarla ilişkiyi sürdürme, haklarını gözetme, onlara ilgi gösterme, iyilik ve yardımda bulunma, ziyaret etme” şeklinde açıklanmaktadır. Akrabalar için **zu'l-erhâm**, **ulu'l-erhâm** gibi tabirler de kullanılır.¹²

Sıla-i rahîm, akraba ilişkilerini sürdürme ve destekleme durumunu açıklamaktadır. Bu kavram, bir bireyin, aile üyeleriyle, akrabalarıyla ve akrabalık ilişkileriyle düzenli ve sıcak bir bağ içinde olmayı amaçlamaktadır. Sıla-i rahîm terimi, kelime anlamıyla “rahim bağının devam ettirilmesi” veya “akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi” anlamını taşır. İslâm dini, akrabalık ilişkilerinin toplumsal ve ahlâkî bir öneme sahip olduğunu vurgular ve Müslümanlara sıla-i rahîmi yerine getirmeyi öğütler.¹³

Sıla-i rahîmin temel amacı, akrabalık bağlarını koparmamak, bireyler arasındaki ilişkileri güçlendirmek ve birlikte dayanışma içinde olmaktır. İslâm'a göre, aile ve akrabalık ilişkileri, sevgi, saygı, yardımlaşma, destek ve bağlılık gibi değerlere dayanmalıdır. Sıla-i rahîm

¹⁰ Orhan Çeker, “Süt Akrabalığı”. İlim ve Sanat Dergisi, (34)31-65.

¹¹ Ahmet Yaman, “İslâm Hukûkuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı”, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13(13).

¹² Mustafa Çağrı, Sıla-i Rahîm, İslam Ansiklopedisi, 37, TDV Yayınları, İstanbul, 2009. 112-113.

¹³ Âdem Dölek, “Hadis-i Şerifler Işığında Akrabalarla İletişim Kurmak ve Sosyal Yardımlaşmada Akrabalık Hakkını Gözetmek (Sıla-i Rahim)”. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14(2), 33-56.

prensibi, bu değerlere uygun olarak akrabalık bağlarının korunmasını, iletişimi sürdürmeyi ve bağlılığı güçlendirmeyi teşvik eder.¹⁴

Sıla-i rahîmin uygulanması, farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. Bunlar arasında düzenli olarak akrabaları ziyaret etmek, iletişim kurmak, onları sevgiyle karşılamak, ihtiyaçlarına yardımcı olmak, destek sağlamak ve aile birimini bir araya getiren etkinliklere katılmak yer alır. Sıla-i rahîm aynı zamanda hoşgörü, affetme, anlayış ve sabır gibi erdemleri de içerir. Sıla-i rahîmin önemi hem dünya hem de ahiret açısından değerlidir. İslâm inancına göre, Sıla-i rahîmi yerine getiren kişi, Allah'ın rızasını kazanır ve sevapları artar. Aynı zamanda, aile birliğinin ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesine katkıda bulunur ve akrabalar arasında sevgi, saygı ve barışın yayılmasına yardımcı olur.¹⁵

1.7. Neseb

Neseb, akrabalık, soy, baba tarafından olan soy bağlantısı; çocuğu ana-babasına ve ailesine bağlayan kan ve soy bağıını ifade eden bir İslâm hukuku terimidir. Neseb, bir kişinin biyolojik veya sosyal olarak hangi aileye ait olduğunu belirlemek için kullanılan bir kavramdır. Bu kavram, kişinin anne ve babasının kim olduğunu, hangi aileye ait olduğunu ve akrabalık bağlarını tespit etme amacını taşır.¹⁶

Neseb, toplumların çeşitli kültürel, dinî ve hukûkî gelenekleriyle ilişkilendirilebilir. Bazı toplumlarda, neseb, biyolojik mirasın aktarımını sağlamak amacıyla kullanılırken, diğer toplumlarda aile ilişkilerini düzenleyen sosyal ve yasal normlara dayanabilir. Neseb kavramı, genellikle aile planlaması, miras hukuku, evlilik ve boşanma gibi konularla da ilişkilendirilir.¹⁷ Bir kişinin nesebi, sosyal ve yasal ilişkilerin belirlenmesine yardımcı olabilir ve aile bağlarından kaynaklanan haklar ve sorumluluklar konusunda rehberlik sağlayabilir.

Neseb, aynı zamanda akrabalık bağlarının korunması, mirasın aktarılması ve sosyal kimlik oluşumunda önemli bir faktördür. Toplumların nesebe atfettiği değer ve önem düzeyi

¹⁴ Mustafa Çağrıncı, "Sıla-i Rahim", İslam Ansiklopedisi, 37, 112-113.

¹⁵ Garibe Gül Kusursuz, "Hadislerde Sıla-i Rahîm (Kütüb-i Sitte Çerçevesinde), (Yüksek Lisans Tezi, İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İğdır, 2013. 55-56.

¹⁶ İbrahim Kâfi Dönmez, "Neseb", İslâm Ansiklopedisi, 32, TDV Yayınları, İstanbul, 2009. 573-575.

¹⁷ Sabri Şakir Ansay, "Aile Hukuku". AÜİFD, 1(2-3), 20-32.

farklılık gösterebilir. Kimi toplumlarda neseb, aile birliğini ve toplumsal istikrârı koruma amacı taşıırken, diğer toplumlarda kişinin bireysel kimliğini ve âidiyetini belirlemede etkili olabilir.¹⁸

1.8. Sünnet

Sünnet kavramı, İslâm dininde önemli bir yere sahip olan bir terimdir. Sünnet, Hz. Peygamber'in (s.a.s) sözleri, eylemleri, onayları ve alışkanlıkları olarak anlaşılan bir dizi davranışı ifade eder. Sünnet terimi, sözlükte "*izlenen yol, yöntem, örnek alınan uygulama, örf ve gelenek*" manalarındaki sünnet kelimesinin terim anlamı Fıkıh, Fıkıh Usûlü, Hadis ve Kelâm ilimlerinde farklılıklar göstermekle birlikte bunların hepsi Hz. Peygamber (s.a.s) ile ilişkili olma veya onun yolunu izleme noktasında birleşmektedir. Müslümanlar, Hz. Peygamber'in (s.a.s) sünnetine uymayı, onun tavsiyelerini takip etmeyi ve onun yaşam tarzını benimsemeyi önemli bir görev olarak kabul ederler.¹⁹

Sünnet, hem sözlü hem de yazılı kaynaklarda belgelenmiştir. Bu kaynaklar arasında hadisler (Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sözleri ve eylemleri hakkındaki rivâyetler), **Sîrah** (Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hayatını anlatan biyografik eserler) ve **Sünnet Literatürü** (Hz. Peygamber'in (s.a.s.) alışkanlıklarını ve onaylarını içeren kitaplar) yer alır. Bu kaynaklardan elde edilen bilgiler, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) rehberliği ve örneklığı hakkında bilgi sunar ve Müslüman toplumunun davranışlarına yön verir.²⁰

Sünnet, İslâm toplumunda farklı şekillerde uygulanır. Bunlar arasında ibadetler, ahlâkî ilkeler, aile ilişkileri, davranış kuralları ve toplumsal etkileşimler yer alır. Örneğin, sünnetin bir parçası olan namaz ritüelleri, oruç tutma geleneği, hac ibadeti ve sadaka vermeye teşvik gibi uygulamalar Müslümanlar arasında yaygındır. Ayrıca, Peygamber'in ahlâkî tavsiyelerine dayalı olarak dürüstlük, hoşgörü, adâlet, cömertlik gibi erdemlerin hayata yansıtılması da sünnetin uygulama alanına dâhildir.²¹

¹⁸ Şakir Berki, "İslâm Hukukunun Ana Hatları", AÜİFD, 17(1-4), 169-186.

¹⁹ Murteza Bedir, Fıkıh Mezhep Sünnet Hanefî Fıkıh Teorisinde Peygamber'in Otoritesi, Dem Yayınları, İstanbul, 2017. 2.

²⁰ Hamdi Gündoğar, İslâm İtikadında Sünnet, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 3(5), 237-241.

²¹ Seyyid Hüseyin Nasr, "Sünnet ve Hadis-i Şerif", çev. İbrahim Hatiboğlu. Hadis-i Şerif Tetkikleri Dergisi, 4(1), 113-125.

Sünnet kavramının amacı, Müslümanlara İslâm'ın öngördüğü yaşam tarzını ve ahlâkî değerleri benimsemeyi öğretmek ve Peygamber'in örnekliliği doğrultusunda hareket etmeyi teşvik etmektir. Peygamber'in sünnetine uymak, imânî bir vecibe olarak görülür ve Müslümanlar için Allah'a yakınlaşma, kişisel gelişim ve toplumsal düzenin sağlanması anlamını taşır.

Sünnetin önemi, İslâm'ın temel kaynakları olan Kur'ân'la birlikte değerlendirilir. Kur'ân, Müslümanlara rehberlik eden ilâhî bir kitap olarak kabul edilirken, sünnet ise Kur'ân'ın doğru anlaşılması ve pratik uygulaması için önemli bir kaynak olarak kabul edilir. Sünnet, Kur'ân'ın prensiplerini somut hale getirir, açıklar ve uygulamaları gösterir.

1.9. Hadis

Hadis kavramı, İslâmî Literatürde önemli bir yer tutan terimdir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sözleri, eylemleri, onayları ve sessiz kabulleri hakkında rivâyet edilen kaynaklardan derlenen bir dizi metindir.

Hadis terimi, Arapça kökenli olup “*söylemek*” veya “*anlatmak*” anlamına gelir. İslâm inancına göre, Allah'ın vahiy yoluyla indirdiği Kur'ân-ı Kerîm'in yanı sıra, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sözleri ve davranışları da Müslümanlara rehberlik etmektedir. Hadislerin, bu rehberlik amacıyla, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yaşamı ve sünneti üzerine rivâyet edilen bilgileri içeren metinlerdir.²²

Hadis, birinci ve ikinci el kaynaklardan elde edilen bilgileri içerir. Birinci el kaynaklar, Hz. Peygamber (s.a.s) ile doğrudan temas halinde olan sahâbîlerin rivâyetleridir. İkinci el kaynaklar, sahâbîlerin kendilerinden sonra gelen bir nesle aktardığı bilgilerden oluşur. Sahâbîlerin rivâyetlerini ileten kişilere müsned, naklettiği kişilere râvî, kaynakların içerdiği hadislerin sınıflandırılmasını yapan bilim dalına ise **Hadis İlmî** denir.²³

Hadisler, içeriklerine göre farklı kategorilere ayrılabilir. Bunlar arasında ibadetlerle ilgili hadîsler, ahlâkî konuları ele alan hadîsler, aile ilişkileri, ticaret, adâlet gibi konuları ele alan

²² Mehmet Yaşar, Kandemir, vd. Riyazü's-Sâlihîn Hadis-i Şerif-i Şerif Tercümesi, Erkam Yayınları, İstanbul, 2017. 403-404.

²³ Talat Koçyiğit, Hadis-i Şerif Usulü, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1967. 36-37.

hadisler ve diğ er çeş itli konuları ele alan hadisler yer alır. Hadisler, Müslüman toplumunun dinî hükümleri ve yaşam tarzını anlamasına katkı sağlar ve ahlâkını, ibadetlerin nasıl yerine getirileceğini belirler.²⁴

Hadislerin değ eri ve itibarı, ilgili metnin **isnâd** (rivâyet zinciri) ve **metn** (içeriğı) açısından değ erlendirilir. Güvenilirliklerini belirlemek üzere hadis âlimleri, rivâyet zincirinin güvenilirliğı ve râvîlerin karakterleri hakkında titiz değ erlendirmeler yaparlar.²⁵ Hadisler, yazılı veya sözlü kaynaklarda toplanır ve Hadis koleksiyonları, Hadis külliyâtları veya hadis kitapları olarak adlandırılan derlemeler halinde sunulur.²⁶

Hadisler, ilk dönemlerden itibaren derlenmeye ve öğ renilmeye baş lanmıştır. Hadisleri, ilk kaynağından alabilmek için **er-Rihle fî Tabebi'l-İlm** veya **er-Rihle fî Tabebi'l-Hadîs** terimleriyle ifade edilen uzun yolculuklar yapılmıştır.²⁷ Hadislerin toplumundaki otoritesi, ilâhî kaynaklardan sonra gelir ve Müslümanlar için dinî bir rehberlik kaynağı olarak kabul edilir. Hadisler, hukûk, ibadetlerin uygulanması, ahlâkî ilkeler ve sosyal ilişkiler gibi birçok alanda kılavuzluk etmektedir.

1.10. Nübüvvet

Nübüvvet kavramı, genel olarak peygamberlikle görevlendirme, özel olarak da Hz. Peygamber'in (s.a.s) risâletle görevlendirilmesi anlamına gelen bir terimdir. Allah tarafından seç ilen özel insanlara vahiyler gönderilerek toplumlara rehberlik etmeleri ve dinî mesajları iletmeleri yetkisini vermesini ifade eder.

İslâm inancına göre, peygamberler, Allah'ın insanlara yol göstermek için seç tiğı özel kişilerdir. Nübüvvet, Allah'ın rızası doğrultusunda yürütölen bir görevdir ve peygamberlere

²⁴ Ali Osman Koçkuzu, *Hadis-i Şerif İlimleri ve Hadis-i Şerif Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1983. 123-126.

²⁵ Râvîlerin tercüme-i hâllerinin incelenebileceğı kitapların tavsif edildiğı "el-Kutubu's-Sitte Sonrası Ricâl Edebiyatı" üzerine bir kitap bölümü yazılmıştır. Bkz. Erdoğan Köycü, "Kütüb-i Sitte Sonrası Dönem-IV (Ricâl Edebiyatı)", *Hadis Tarihi*, (ed. Muhammed Yılmaz ve Şemsettin Kırış), Medya Basın Yayınları, İstanbul, 2019. 223-270. Kitap Bölümü yeni ilavelerle 2. Defa tekrar basılmıştır. Erdoğan Köycü, "Kütüb-i Sitte Sonrası Dönem-IV (Ricâl Edebiyatı)", (ed. Muhammed Yılmaz ve Şemsettin Kırış), 2. Baskı, Assum Basın Yayınları, İstanbul, 2021. 219-269.

²⁶ Seyyid Hüseyin Nasr, "Sünnet ve Hadis-i Şerif", çev. İbrahim Hatiboğ lu. *Hadis-i Şerif Tetkikleri Dergisi*, 4(1), 113-125.

²⁷ Hadis âlimlerinin hadislerin tedvîn ve tasnifinde yapmış oldukları yolculuklar üzerine bir makale neş redilmiştir. Erdoğan Köycü, *Hadis Metinlerinin Tedvîn ve Tasnifinde Önemli Bir Yere Sahip Olan "er-Rihle fî Talebi'l-Hadîs"ın Rolü Üzerine Bir Değ erlendirme*, *IntJCES*, 2020(2), 407-423.

gelen vahiyler, bu görevi yerine getirmek için rehberlik sağlar. Peygamberler, insanlara İslâm'ın temel ilkelerini ve hükümlerini aktarırlar, ahlâkî değerleri ve ibadetlerin nasıl yerine getirileceğini öğretirler. Nübüvvet, İslâm inancında Allah'ın insanlarla iletişim kurduğu bir kanaldır. Peygamberlere vahiy yoluyla gelen ilahi mesajlar, Kur'ân-ı Kerîm'de toplanmıştır. Nübüvvet, peygamberlerin, toplumları dinî, ahlâkî ve sosyal konularda yönlendirme göreviyle donatıldıkları ilâhî bir mertebeyi ifade eder.²⁸

Nübüvvet kavramının önemi, peygamberlerin insanlara gönderilen mesajları doğru bir şekilde aktarma ve Kur'ân'ın hükümlerini anlama sürecinde ortaya çıkar. Peygamberlerin nübüvveti, dinî hükümler ve davranış kuralları üzerinde yetki sağlar ve mü'minler için Allah'ın talimatlarını anlamalarına, kabul etmelerine ve uygulamalarına rehberlik eder. İslâm'da peygamberlerin nübüvveti, hem Allah'a olan inancın temel bir unsuru olarak kabul edilir hem de insanların dinî yönlendirilmelerine yardımcı olur. Nübüvvet, peygamberlere verilen vahiylerin kaynağı ve peygamberlerin bu vahiyleri doğru bir şekilde iletmediği inancını içerir.²⁹

²⁸ Salih Sabri Yavuz, "İslam Düşüncesinde Nübüvvet", (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul, 1995. 63-65.

²⁹ Recep Onal, "İslâm Kelâmı'nda Nübüvvet'in Mahiyeti Kapsamı ve Gerekliliği", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2(2), 151-178.

2. KUR'ÂN-I KERÎM'DE VE HADÎSLERDE AKRABALIK VE SILA-İ RAHÎM

Kur'ân-ı Kerîm, Müslümanlar için Allah'ın kelâmı ve rehberdir. Hadisler ise Hz. Peygamber'in (s.a.s) sözleri ve yaşamından örnekler içerir. Akrabalık, İslâm dini içerisinde önemli bir konu olarak ele alınmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm ve hadisler akrabalık, aile bağlarının önemini vurgulayan ve akrabalık ilişkilerindeki sorumlulukları ortaya koyan bir dizi ilke ve prensip üzerinde durmaktadır.³⁰

Sözlükte “bağ, ilişki” anlamına gelen **sıla** ile “döl yatağı, ana rahmi” ve mecâzen “insanlar arasındaki soy birliği, akrabalık bağı” manasındaki **rahm/rahîm** (çoğulu **erhâm**) kelimelerinden oluşan sıla-i rahîm terim olarak “kan bağı ve evlenme yoluyla oluşan akrabalık bağlarını yaşatma, akrabalarla ilişkiyi sürdürme, haklarını gözetme, onlara ilgi gösterme, iyilik ve yardımda bulunma, ziyaret etme” şeklinde açıklanmaktadır.³¹

Sıla-i rahîm, dininin önemli bir ahlâkî ilkesidir. Müslümanlar, akrabalarını ziyaret etmeyi teşvik edilir ve bağları koparmamaları gerektiği öğütlenir. Bu konu, Kur'ân-ı Kerîm'de birçok ayette ele alınır. Örneğin, akrabalık bağlarına sadık kalmak, yoksullara yardım etmek ve Allah'ın nimetlerine şükretmek gibi konular vurgulanır.

Hadislerde de sıla-i rahîm konusu önemli bir yer almaktadır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yaşamından örnekler ve sözlerinde, mü'minlere akrabalarını ziyaret etmeleri, onlarla iyi ilişkiler kurmaları ve yardımlaşmaları öğütlenmektedir. Aynı zamanda, akrabalar arasındaki bağların koparılmasının, cennetten uzaklaşmaya yol açabileceği ifade edilmektedir.³² Sıla-i rahîm ile ilgili vârid olan hadîslerin metin ve senedlerinin bir araya getirilerek mütelâası hadîslerde vurgulanan hususların daha detaylı anlaşılmasını temin ederken diğer yandan da aynı hadîsin hangi râvîler tarafından tahrîç edildiğini de daha iyi tahlil etmemizi kolaylaştıracaktır.³³

³⁰ Seyyid Hüseyin Nasr, “Sünnet ve Hadis-i Şerif”. çev. İbrahim Hatiboğlu, Hadis-i Şerif Tetkikleri Dergisi, 4(1), 113-125.

³¹ Hasan Çelikkaya, “İslâm'da Ziyaret”. İslâm Medeniyeti Dergisi, 3(32), 17-23.

³² Adem Dölek, “Hadis-i Şerifler Işığında Akrabalarla İletişim Kurmak ve Sosyal Yardımlaşmada Akrabalık Hakkını Gözetmek (Sıla-i Rahîm)”, 33-56.

³³ Tek bir hadîsin, farklı sened ve metinlerinin bir araya getirilerek değerlendirildiği bazı çalışmalar yapılmıştır. Bekir Kuzudişli, “Bölgelere Göre Men Kezebe ‘Aleyye... Hadîsinin Rivâyet Seyri”, HTD, 2008, 6/1: 71-110. Erdoğan Köycü, Men Kezebe Hadisi Üzerine Bir Değerlendirme, Araştırma Yayınları,

Sıla-i rahîm, toplumunda aile ve akrabalık ilişkilerine önem vermenin yanı sıra genel bir insanlık değeridir. Bu ilke, sevgi, saygı, yardımlaşma ve barışçıl bir toplumun oluşmasında önemli bir ilkedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de akrabalık, sosyal ve ahlâkî bir ilişki olarak değerlendirilmektedir. İslâm'a göre, Allah'ın yaratılış düzeni gereği akrabalık bağları, aile birliği ve toplumun dayanışması için önemli bir rol oynamaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de akraba ilişkileriyle ilgili bazı âyetlerde, akrabalık bağlarının güçlendirilmesi, sevgi ve saygıyla yaklaşılması, yardımseverlik ve yardımlaşmanın teşvik edilmesi vurgulanmaktadır.

Hadislerde de akrabalık ilişkilerinin önemi vurgulanmakta ve Müslümanlara akrabalarına karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri öğütlenmektedir. Hz. Peygamber'in (s.a.s) sözlerinde, akrabalık bağlarının korunması, sevgi, iyilik, merhamet ve yardımseverlikle yaklaşılması anlatılmaktadır. Hadislerde, akrabalık ilişkilerinin toplumsal düzenin sağlanmasında ve ahlâkî değerlerin yayılmasında önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır.

Akrabalık ilişkilerinde sorumluluklar hem maddî hem de manevî yardımı içerebilir. Maddî yardım, akrabalara finansal destek sağlama, geçimlerine yardımcı olma ve onların ihtiyaçlarını karşılama şeklinde olabilir. Manevî yardım ise akrabalara sevgi, saygı ve ilgi gösterme, onlara moral ve manevi destek sunma, güven ve sadâkatle yaklaşma şeklinde gerçekleştirilir.³⁴

Akrabalık ilişkilerinin korunması ve güçlendirilmesi, toplumunda sosyal dayanışmanın ve ahlâkî değerlerin yayılmasının bir parçasıdır. Ayrıca, akrabalık bağlarının koparılmaması, aile birliğinin ve toplumsal düzenin korunması için de önemlidir. İslâm dini, akrabalık ilişkilerinin önemini vurgulayarak Müslümanları akrabalarına karşı sorumluluk sahibi olmaya teşvik etmektedir. Örnek vermek gerekirse:

Ankara, 2013. 9-63. Mustafa Işık, "Sebebu Zikri'l-Hadîs Bağlamında "Men Kezebe Aleyye" Örneği, EÜİFD, 2014/1, 7-32.

³⁴ Süleyman Tuğral, "Kur'ân'da Değerler Sistemi", (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara, 2008, 25-27.

“Merhametli olanlara Rahmân (Allah) merhamet/rahmet eder.” “Sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, semada bulunanlar da size merhamet etsinler.”³⁵

*“Rahîm (akrabalık bağı) Rahmân’dan bir bağıdır.” “Kim onu gözetirse Allah onunla (rahmet bağı) kurar, kim de koparırsa, Allah da ondan (rahmet bağını) koparır.”³⁶

Yıldız işaretinden önceki kısım hem Tirmizî ve hem de Ebû Dâvûd’da bulunmaktadır. Yalnız Tirmizî’deki فِي الْأَرْضِ (yeryüzündekiler) ifadesi, Ebû Dâvûd’da أَهْلَ الْأَرْضِ (yeryüzü ehli) şeklinde geçmektedir ki ikisi de aynı manaya gelmektedir. Yıldız işaretinden sonraki kısım sadece Tirmizî’de bulunmaktadır.

Bu hadis, önemli bir ilke olan merhametin vurgulandığı bir mesaj içermektedir. Allah’ın, merhametli olanlara merhamet etmesi üzerine dikkat çekilmektedir. Bu nedenle, insanlar da yeryüzündeki diğer varlıklara karşı merhametli olmalıdır. Aynı merhameti göstermek, semada (göklerde) bulunan varlıklar tarafından da kendilerine gösterilecektir.

Hadiste ayrıca öncelikle akraba, arkadaş, komşu, tanış olmak üzere insanlar arasındaki merhamet bağını ifâde için kullanılan **Rahîm**’e de temas edilmektedir: شَجْنَةٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ buyrulmaktadır. Türkçe karşılık bulmakta zorluk çekilen bu tarif “Rahmân’dan bir bağıdır.” diye anlaşılması kolay bir halde açıklanmaktadır. “Sicne”, aslında ağaçlarda, diğerleriyle kenetlenmiş damara veya vâdilerdeki ince yola denir. Hadiste, insanlar ve yakınları arasındaki beşerî-mânevî bağlara Cenâb-ı Hakk’ın ne kadar ehemmiyet verdiğini, husûsen Râhmân vasfıyla Rahîm’in nasıl yakın bir ilgi ve alâka içinde bulunduğu ifâde edilmektedir.³⁷ Hadis, sanki Rahîm, Rahmân’dan ayrılmadığıdır. Rahmân’ın bir parçasıdır mânasında bir tefhîm ile onun ehemmiyetini belirtmeye çalışmıştır. Kısa tercümede böylesi bir tespiti uygun bulmadık. Ancak şunu söyleyebiliriz: Hadis, Rahîm kelimesinin Rahmân kelimesiyle aynı kökten geldiğini belirtmiş, bu müşterekliğin de Rahîm’in ehemmiyetini kavramada yardımcı olabileceğini dikkat çekmiştir. Nitekim bir başka hadiste şöyle buyrulmuştur:

³⁵ Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş’as, es-Sunen, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. Edeb, 66.

³⁶ Tirmizî, Muhammed b. Îsâ, es-Sunen, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. Birr, 16.

³⁷ Mehmet Yaşar Kandemir vd. Riyâzu’s-Sâlihîn Hadis-i Şerif-i Şerif Tercümesi, Erkam Yayınları, İstanbul, 2017. 403-404.

“Akrabasıyla ilgisini kesen kimse cennete giremez.”³⁸

Sahîh-i Müslim'de zikredilen iki rivâyetinden biri: “Akrabasıyla ilgisini kesen cennete giremez.” şeklindedir. Bu bağlamda bu hadis, akrabasıyla ilgiyi kesenleri tehdit etmekte, İslâm'ın, akraba ve hısımlarını unutan kimselere nasıl baktığını da en güzel şekilde anlatmaktadır. Allah Teâlâ'nın, akrabasını unutanlardan memnun olmadığı ve onları cennetine girmeye lâyık görmediği ifade edilmektedir. Akrabanın önemini ve akrabalık duygusunun yaşatılması gerektiğini çarpıcı bir ifadeyle dile getiren hadis, vefasız akrabaları tehdit etmektedir. Akrabasını ihmâl eden hayırsızların, hiç sıkıntı çekmeden cennete ilk girecek bahtiyarlarla birlikte olamayacakları, bu büyük şereften mahrum kalacakları belirtilmektedir.

Akraba ile ilgiyi kesmek önemli bir günah olduğu için, bu suçu işleyenler, ancak cezalarını çektikten sonra cennete girebilecektir. Akrabasını ihmâl edenlerin cennete hiç girmeyeceğini söylemek mümkün değildir. Zira imanı olan herkesin, önünde sonunda cennete gireceği kesindir. Ama bir kimse akrabayı büsbütün ihmâl etmenin haram olduğunu bile bile bunun bir sakıncası bulunmadığına inanıyorsa, işte o şahıs cennete gerçekten giremez.³⁹ Hz. Peygamber, (s.a.s), akrabası ile ilgiyi kesen kimsenin yaptığı zulüm ve haksızlık sebebiyle cennete girmeyi hakketmediğini şöyle belirtmektedir: “*Ahirette cezasını ayrıca vermeye beraber, dünyada Allah Teâlâ'nın çabucak cezalandırmasını en fazla hak eden günahlar, zulüm ve akrabasını ihmâl etmektir.*”⁴⁰

2.1. Kur'ân-ı Kerîm'de Akrabalığa Teşvik ile İlgili Âyetler

Kur'ân-ı Kerîm'de akrabalığa teşvik ile ilgili âyetler çok çeşitli konuları kapsar. Bu âyetlerde, akrabalar arasında sevgi, merhamet, hoşgörü ve yardımlaşma gibi değerlerin yaşanması gerektiği vurgulanır. Aile bağlarına önem verilir, akrabalar arasındaki ilişkilerin önemi ve bu ilişkilerin toplumun düzeni ve huzuru için taşıdığı değerler belirtilir.⁴¹

³⁸ Buhârî, Muhammed b. İsmâil, el-Câmiu's-Sahîh, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. Edeb, 11; Müslim, el-Câmiu's-Sahîh, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. Birr, 18, 19. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Zekât, 45; Tirmizî, Birr, 10.

³⁹ Mehmet Yaşar Kandemir vd. Riyazü's-Sâlihîn Hadis-i Şerif Tercümesi, 403-404.

⁴⁰ Ebû Dâvûd, Edeb, 43; Tirmizî, Kıyâme, 57; İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd, es-Sunen, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. Zühd, 23.

⁴¹ Hüsnü Öncel, “Kur'ân'da Akrabalık İlişkileri”, (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Sakarya, 2003. 19-20.

Bu âyetler, insanların akraba ziyaretlerini, akrabalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmayı ve yardıma koşmayı öğütler. Akrabalar arasında sağlam bir dayanışma ve destek ağı oluşturulmasının önemini vurgular. Akrabalık ilişkileri, birlikte mutlu ve huzurlu bir yaşam sürdürmenin temellerini oluşturur.⁴²

Kur'ân-ı Kerîm'de akrabalığa teşvik ile ilgili âyetler, aynı zamanda karşılıklı sevgi, saygı ve iyilik yapmanın da altını çizer. İnsanların akrabalarına karşı sevgi ve hoşgörüyü yaklaşmaları gerektiği, merhamet ve adâletle davranmalarının önemli olduğu vurgulanır. Bu âyetlerde akrabalar arası ilişkilerin kaliteli ve sağlıklı bir şekilde gelişmesi için sabır, anlayış ve hoşgörünün gerekliliği anlatılır. Örnek vermek gerekirse: “...*Anaya, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki dostlara, yolcuya, ellerinizin altındakilere, Allah yolunda isteyip de isteyemediğinize (kâdir olamayacağınıza) karar vermek (ve onlara yardım etmek) üzere söz verdiğiniz insanlara güzel davranın...*”⁴³

*“Ey insanlar! ...Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riâyetsizlikten de sakının...”*⁴⁴

*“Şüphesiz ki Allah, adâletli davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabayı görüp gözetmeyi emreder...”*⁴⁵

*“...Harçayacağınız mal, ana-baba, yakınlar, öksüzler, yoksullar ve yolcular için olmalıdır.”*⁴⁶

2.2. Kur'ân-ı Kerîm'de Akrabalık Bağlarını Kesenlere Yapılan Uyarı

Kur'ân-ı Kerîm'de akrabalık bağlarını kesenlere yapılan uyarı dikkat çekicidir. Bu uyarı, insanların akrabalarıyla olan ilişkilerini vurgulayarak ve bu ilişkilerin korunması gerektiğine dikkat çekerek ifade edilir. Kur'ân-ı Kerîm'de, akrabalık bağlarını kesenlere yönelik uyarılar

⁴² Zeynep Port, “Kur'ân'da Aile Modelleri Bağlamında Aile Değerleri ve Eğitimi”, (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Bursa, 2019. 75-79.

⁴³ Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ 4/36.

⁴⁴ Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ, 4/1.

⁴⁵ Kur'ân-ı Kerîm, Nahl, 16/90.

⁴⁶ Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 2/215.

çeşitli âyetlerde yer almaktadır. Bu âyetlerde, akrabalar arasındaki sevgi, saygı ve dayanışmanın önemi vurgulanırken, akrabalık bağlarını koparmak veya ihmalkâr davranmak ciddi bir hatırlatma ve ahlâkî sorumsuzluk olarak tanımlanır.⁴⁷

Akrabalık bağlarını kesenlere yönelik uyarılar, aile değerleri ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan akrabalık ilişkilerinin önemini vurgular. Akrabalık bağları, sevgi, merhamet, sadâkat ve dostluk gibi değerlerin yaşanmasına katkı sağlar. Bu nedenle, akrabalar arasındaki ilişkilerin korunması ve güçlendirilmesi önemlidir. Bu uyarılar, insanları birbirleriyle bağlarını güçlendirmeye, akrabalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmaya ve yardımlaşmaya teşvik etmektedir. Akrabalık ilişkileri, bir toplumun dayanışma ve sosyal uyumunu sağlar, aynı zamanda kişisel gelişim ve mutluluk için de önemli bir etkidir. Bu konuya şu âyeti örnek olarak sunmak istiyoruz: *“Bir zamanlar Biz, İsrâiloğullarından: “Yalnız Allah’a kulluk edeceksiniz; ana babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz. İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekâtı verin” diyerek söz almıştık.*”⁴⁸

*“Allah’a kulluk edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın...”*⁴⁹

⁴⁷ Hüsnü Öncel, Kur’ân’da Akrabalık İlişkileri, 21-22.

⁴⁸ Kur’ân-ı Kerim, Bakara, 2/83-84.

⁴⁹ Kur’ân-ı Kerim, Nisâ, 4/36.

3. AKRABALIK ÇEŞİTLERİ

Akrabalar, soy bağı, evlilik veya süttten doğan bir yakınlıkla birbirine bağılı olan kişilerdir. Akrabalık, eşlerden birinin kan akrabalarıyla diğere eş arasında olan bağıdır. Bu durumda olan herkes akraba olarak adlandırılır. Akraba kelimesi, قَرِيبٌ “karîb” yakını yakınlık anlamına gelen kelimesinin çoğulu olan أَقْرَابٌ “akârîb” kelimesinden türemiştir. Ancak Türkçe’de akraba şeklinde kullanımı yaygındır. İslâm’da akrabalık üçe ayrılır:

- a. Kan akrabalıkları
- b. Evlilikle kurulan akrabalıklar
- c. Süt akrabalıkları

İslâm dini, akrabalık ilişkilerinin sağlam, sıcak ve devamlı olmasını önemser. Akrabaların birbirlerine maddî ve manevî destek olmalarının önemli olduğu vurgulanır. Akrabalık haklarına riâyet etmek, Allah ve Rasûlü (s.a.s.) tarafından ısrarla emredilen bir davranıştır.

3.1. Kan Yoluyla Akrabalık

İslâm dini, tarih boyunca bir erkek ve bir kadının yaratılışıyla kurulan aileyi insanlığın en eski ve köklü kurumu olarak kabul etmiştir. Bu kurum, insanlık toplumunun gelişimini ve çoğalmasını sağlamıştır. İslâm dini, kan yoluyla akrabalığın önemli bir konu olduğu vurgulanır. İslâm’da akrabalık ilişkileri, aile, evlilik ve mahremiyet konularını kapsar. İslâm’a göre, kan yoluyla akrabalık, aile birliğinin korunmasına, insanların birbirlerine destek olmalarına ve toplumun sağlam temellere dayanmasına katkıda bulunur.

Ailenin işlevi yalnızca nesillerin yetiştirilmesiyle sınırlı değildir. Aile, cinsel ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini ve ahlâkî kurallara uygun hareket edilmesini sağlar. Böylece toplumsal ahlâka hizmet eder. Ayrıca her evlilik, sadece eşleri bir araya getirmekle kalmaz, aileler arasında yeni ve özel bir bağı kurarak sosyal dayanışma, kaynaşma ve barışa katkıda bulunur. Toplumlarında aile ve devlet birbirlerini tanırlar. Her aile, küçük bir devlet olarak kabul edilirken, devlet de milletin büyük bir ailesidir. İslâm toplumlarında aile, ataerkil bir yapıya sahiptir ve geniş aile tipine uygundur. Ancak bu aile yapısı Yahûdî, Roma

ve eski Arap toplumlarından farklıdır. Ailenin başı olan reisin yetkisi, ailenin birliğini sürdürmek amacıyla sınırlıdır.

Aile içindeki hiyerarşi, bürokratik değildir ve rol organizasyonunu belirleyen esnek bir bağ vardır. Roller farklı olsa da kadın ve erkek, eşdeğerdir. Aile üyeleri arasında çıkan uyuşmazlıkların çözümünde hukuktan önce ahlâkî ilkelere önem verilir ve aile içi tedbirler alınır.

*“Boşanan kadınlar kendi başlarına (evlenmeksizin) üç âdet süresince beklerler. Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa, Allah’ın rahîmlerinde yarattığını gizlemeleri onlara helal olmaz...”*⁵⁰

İslâm ahlâkî temel alınarak aile bireylerinin haklarına ve görevlerine ilişkin genel ilkeler belirlenmiştir. Aile içinde ana-babaya saygı, akrabalarla iyi ilişkilerin sürdürülmesi, çocuk sevgisi, büyüklere saygı, küçüklere sevgi, eşlerin haklarına saygı gibi konular vurgulanmıştır. Akrabalık ilişkileri, kişinin soy bakımından yakınlarıyla olan ilişkileri ifade eder. İslâm dininde akrabalar arasındaki ilişkilerin sürdürülmesi ve güçlendirilmesi önemlidir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de akrabaya yapılan iyiliğin başkasına göre iki defa sevaba vesile olduğunu, birisinin bizzat iyiliğin, diğerinin de akrabalık bağlarını gözetmenin karşılığı olduğunu bildirerek örneklendirmiştir.

*“Yoksula verilen sadaka, tek bir sadaka sayılır. Akrabaya verilen sadaka ise hem bir sadaka hem de bir sıla-i rahîm sayılır.”*⁵¹

Kur’ân-ı Kerîm’de akrabalık bağına dayalı hukûkun boyutları gösterilmiş ve akrabalık ilişkilerinin toplumsal birlik, beraberlik ve dayanışma için önemli bir unsur olduğu vurgulanmıştır. Akrabalık bağlarını koparanlar cennete giremezken, akrabalık ilişkilerini sürdürmek iyi Müslüman olmanın temel şartlarından. İslâm’da adâlet ve doğruluk prensipleri akrabalık bağı sebebiyle çiğnenmemelidir. Akrabalık bağları, tanışma, kaynaşma ve yardımlaşma amacıyla vardır ve haksızlık yapmaya veya üstünlük sağlamaya kullanılmamalıdır. Ayrıca, bir kişinin başka bir dine mensup olan veya İslâm’ı eksik yaşayan

⁵⁰ Kur’ân-ı Kerîm, Bakara, 2/228.

⁵¹ Nesâî, Ahmed b. Şuayb, es-Sunen, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. Zekât, 82.

akrabalarıyla ilişkilerini kesmemesi önerilir. İslâm ahlâkını benimseyen bir Müslümanın akrabalık bağlarının sürdürülmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Akralar arasında sevgi, ziyaret, dayanışma ve yardımlaşma gibi iyi ilişkilerin sürdürülmesi sıla-i rahîm olarak bilinir ve emredilir. Akralık bağlarının gözetilmesi ve insanların kul haklarına riâyet etmeleri önemlidir. Akralık bağlarını koparanlar ağır şekilde uyarılırken, ilişkiyi kesen akralara karşı iyi davranılması ve mümkün olduğunca akrabalık bağlarının canlı tutulması istenir.

İslâm'ın akrabalık bağlarının gözetilmesine ve yardımlaşmada akrabaya öncelik verilmesine verdiği bu önemin yanında vurguladığı diğer bir husus ise adâlet ve doğruluk ilkelerinin akrabalık bağı sebebiyle çiğnenmemesi gerektiğidir. Müslüman en yakın akrabası aleyhinde de olsa doğruluktan ve adâletten ödün veremez. Ahiret hayatında da akrabalık ilişkisi herhangi bir fayda sağlamayacaktır. Akralık hakları kul haklarının önüne geçemez. Diğer bir ifadeyle akrabaları gözetmek için başkalarının hakları ihlâl edilemez. Akralık ve aşiret bağları tanışma, kaynaşma ve hayırda yardımlaşma içindir. Soy ve sople öğünme, başkalarına karşı üstünlük sağlama ve haksızlık yapmaya vasıta kılınmamalıdır. Akralık bağları sebebiyle Allah'ın hükümlerine aykırı isteklerin ve tasarrufların meşrûiyeti olmadığı gibi insanlara ait hakların ihmali veya suistimali, yönetim mevkilerinin adâlet ve liyâkat şartlarına aykırı olarak akralara dağıtılması da yasaklanmıştır.

Sonuç olarak, İslâm dini, kan yoluyla akrabalığa önem verir. İslâm'da aile bağları, önemli bir yer tutar ve aile üyeleri arasındaki bağlar güçlendirilir. İslâm, aile birliğinin korunması, desteklenmesi ve akrabalık ilişkilerinin güçlendirilmesi için bir dizi prensip ve öğüt sunar.

3.2. Evlenme (Sihriyyet) Yoluyla Akralık

Evlilik, birbirlerine adâletle davranmak ve birlikte sükûnet, sevgi ve huzur içinde yaşamak için mü'minler için önerilen bir yoldur. İslâm'da evlenme, belirli adımlar ve kurallar çerçevesinde gerçekleşir. Akralık konusu ise İslâm'da önemli bir yer tutar. İslâm dini, sağlıklı nesillerin oluşması ve toplumun sürdürülebilirliği için aile oluşumunu teşvik eder. Ailenin oluşumu evlilikle gerçekleşir, bu nedenle evlilik hukûkî bir sözleşme ile başlar.

Bir erkek ve bir kadının birbirlerine eş olmak amacıyla gerçekleştirdikleri nikâh sözleşmesiyle aile kurulur. Bu sözleşme sayesinde nesep, hısımlık, analık babalık, evlatlık hakları ve görevleri, velâyet, miras, nafaka ilişkileri ortaya çıkar ve bu ilişkilerin çeşitli hukûkî sonuçları bulunur. İslâm dini, evlilik şartlarını belirlemiştir ve evliliği nikah sözleşmesine bağlamıştır. Toplumun huzurunu sağlamak, nikâhın taraflarının haklarını ve hukukunu korumak, İslâm'ın öngördüğü nikahla mümkündür.

“Birbirlerini seven için nikâhtan daha iyi bir çözüm yoktur.”⁵²

Nikâh, tarafların karşılıklı rızası ve şahitlerin tanıklığıyla herkese duyurulan ve kadına mehir hakkı tanıyan bir akittir. Mehir, Müslüman bir erkeğin evlilik sırasında eşine verdiği veya kabul ettiği mal veya para miktarını ifade eder. İslâm'da mehir, kadının boşandıktan sonra kendi başına ayakta durabilmesi için ekonomik güvence olarak kabul edilmiştir. Mehir miktarı, kişilerin ekonomik durumuna ve sosyal konumuna bağlı olarak değişiklik gösterir. İslâm Hukûku'na göre mehir, kadının hakkıdır. Nikâh, temel olarak insanların meşrû birlikteliğini topluma duyurarak, kötü düşüncelerin önüne geçmeyi ve dolayısıyla ailenin toplum tarafından kabulünü amaçlar. Bu sayede çiftler aile yuvasını kurmuş olurlar.

“Allah size kendi cinsinizden eşler var etti. Eşlerinizden de oğullar ve torunlar verdi ve sizi temiz şeylerden rızıklandırdı...”⁵³

Aile, doğacak çocuklar için sevgi ve güven ortamı sağlar ve toplumun devamlılığını korur. Evlilik, insanlar arasında kaynaşmaya ve yakınlaşmaya vesile olur. Kayınpeder, kayınvâlîde, kayınbirâder, gelin, bacanak, görümce gibi akrabalık, dostluk ve arkadaşlık ilişkileri kurulur. Bu sayede toplumda kaynaşma gerçekleşir. Sosyal çevre genişler ve ilişkiler zenginleşir. Sevinçler ve sıkıntılar birlikte paylaşılır. Meşrû evlilikler yoluyla toplum değerlerine inanan, millî ve manevî değerlere sahip çıkan, inançlı ve ahlâklı bireyler çoğalır. Gayr-i meşrû ilişkilerin önü engellenerek ahlâksızlığa yol açan yollar kapatılır.

Evliliğin aşamaları, din ve gelenekler tarafından belirlenmiştir. İslâm'a göre şartları yerine getirilmiş bir nikâh yeterli kabul edilirken, geleneksel uygulamalara göre sırasıyla söz, nişan

⁵² İbn Mâce, Nikâh, 1.

⁵³ Kur'ân-ı Kerim, Nahl, 16/72.

ve düğün gibi adımlar atılarak evlilik gerçekleşir. Gelenekçi uygulamaların toplumu birleştirmesi, evlenecek çiftlerin birbirini tanımalarına ve birlikte bir yuva kurma çabasına olumlu etkisi vardır. Ancak aile ve akraba müdâhaleleri, nişan ve düğün masrafları evliliğin tamamlanmasını zorlaştırır. Bu nedenle Hz. Peygamberin (s.a.s.): “Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız...” tavsiyesine uyarak evlilik için şartları kolaylaştırmak önemlidir.

*“Onlar, ‘Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle’ diyenlerdir.”*⁵⁴

İlk olarak, Allah’a karşı sorumluluklarımız vardır çünkü O bize varlığımızı sürdürmek için her türlü imkânı sağlamıştır. İnsanlar olarak çevremizdeki insanlara, diğer canlılara ve doğaya karşı da sorumluluklarımız vardır. Bu nedenle aynı yuvayı paylaşan, gelecek nesillere ebeveynlik yapan, Allah’ın emri ve Hz. Peygamberin (s.a.s.) sünneti doğrultusunda bir araya gelen eşlerin birbirlerine karşı sorumluluk duymadan bir arada yaşamaları mümkün değildir.

*“Ey Gençler Topluluğu! Aranızdan evlenmeye gücü yetenler evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan korumak ve iffeti muhafaza etmek için en iyi yoldur...”*⁵⁵

Kur’ân-ı Kerîm’de eşlerin birbirlerinin kusurlarını örtmeleri, hatalarına, kusurlarına ve günahlarına karşı birbirlerini korumaları, birbirlerini tamamlamaları öğütlenmektedir. Karı koca ilişkilerinden bahseden başka bir âyette ise: “Aranızda iyilik ve ihsânı unutmayın. Şüphesiz Allah gördüklerinizi hakkıyla görür.”⁵⁶ Buyrulur. Birbirlerine güven, sadâkat, sevgi, saygı ve iyi niyetle davranmak aile yapısını sağlamlaştırır ve problemlerin en aza indirir.

*“Bir kadınla dört şeyden dolayı evlenilir: Malı, soyu, güzelliği ve dini için. Sen dindarı olanını tercih et. Böylelikle elin (evin şenlenir) bereketlenir.”*⁵⁷

İslâm, Müslüman erkek ve kadının evlenip yuva kurmasını önemsemiş, ailenin dağılmasına sebep olacak söz ve fiillerden kaçınılmasını istemiş, ailenin devamlılığını öngörmüştür.

⁵⁴ Kur’ân-ı Kerîm, Furkân, 25/74.

⁵⁵ Buhârî, Nikâh, 3.

⁵⁶ Kur’ân-ı Kerîm, Bakara, 2/237.

⁵⁷ Buhârî, Nikâh, 16.

Sevgi ve saygıyla kurulan evliliği bu şekilde devam ettirmek eşlere düşen en önemli görevdir. İslâm'a göre eşlerin boşanmalarına belirli şartlarda müsaade edilmiştir. Buna **talâk** denir. Talâk (boşanma), evlilik sözleşmesinin sona ermesidir. Boşanma birbirleriyle uyuşamayan eşlerin en son başvuracakları çözüm şeklidir.

*“Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir sulh yapmalarında, onlara bir günah yoktur. Sulh hep hayırlıdır...”*⁵⁸

3.3. Süt Yoluyla Akrabalık

Sözlükte “süt emmek; emzirmek” anlamlarındaki **radâ‘ (rıdâ‘)** kelimesi terim olarak “bir kadının sütünün emzirme yoluyla ya da başka bir şekilde içilip yutulması” anlamındadır... Radâ, İslâm Hukûku’nda süt ilişkisine dayalı akrabalık ilişkisini ifade eden bir terimdir. Radâ, bir kadının süt emzirme yoluyla bir çocuğu kendi çocuğu gibi kabul etmesi ve ona annelik yapması anlamına gelir. Bu durumda, kadın süt anneden ziyade radâ annesi olarak anılır.⁵⁹

Radâ ilişkisi, genellikle bir kadının başka bir kadının çocuğunu emzirme ve büyütme sürecini kapsar. İslâm hukûkuna göre, bir kadının süt emzirme süresi, çocuğun emzirme döneminde ortaya çıkan bir bağ oluşturur. Bu bağ, süt annenin çocuğa bir anne gibi davranmasını ve ona anne sevgisiyle yaklaşmasını sağlar. Radâ ilişkisi, toplumunda çeşitli hukûkî ve sosyal sonuçları olan bir akrabalık ilişkisidir. Örneğin, radâ ilişkisi kurulan çocuk, süt analık bağından dolayı, kadının biyolojik çocuklarıyla aynı hukûkî haklara sahip olabilir. Bu, miras, nesep ilişkisi ve evlilik gibi konularda etkili olabilir.⁶⁰ Kur’ân-ı Kerîm’de çocuğun kendi annesinden veya başka bir kadından süt emmesiyle ilgili bazı âyetler vardır:

“Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kızkardeşin kızları, sizi emziren (süt) anneleriniz, süt kız kardeşleriniz, kadınlarınızın anneleri ve kendileriyle zifâfa girdiğiniz kadınlarınızdan olup himâyenizde bulunan üvey

⁵⁸ Kur’ân-ı Kerîm, Nisa, 4/128.

⁵⁹ Osman Kaşıkçı, “Radâ”, İslâm Ansiklopedisi, 34. TDV Yayınları, İstanbul, 2007. 385.

⁶⁰ Orhan Çeker, “Süt Akrabalığı”, İlim ve Sanat Dergisi, (34)31-65.

kızlarınız size haram kılındı. Fakat onlarla zifâfa girmediyseniz o hâlde (boşadığınız takdirde kızlarıyla evlenmenizde) size bir günah yoktur... ”⁶¹

“Emzirmeyi tamamlamak isteyen için analar çocuklarını tam iki yıl emzirirler... Ana baba karşılıklı danışarak ve anlaşarak çocuğu sütten kesmek isterlerse bundan dolayı onlar için bir sakınca yoktur. Çocuklarınızı sütannelere emzirtmek isterseniz münasip olan ücreti verdiğiniz takdirde sizin için bir günah yoktur...”⁶²

“Boşadığınız karılarınız kendisinden olan çocuklarınızı emzirirlerse, onlara ücretlerini verin. Bu konuda birbirinize danışarak hareket edin. Eğer güçlük meydana gelirse, çocuğu başka bir kadın emzirecektir.”⁶³

Bu âyet, boşanmış kadınlar hakkında inmiştir. Süt anne, süt emzirme ve örfün gerektirdiği şeyler dışında bir görevle yükümlü tutulamaz. Çocuğun yiyeceğini hazırlama, onu koruma, yıkama ve elbiselerini temizleme gibi hizmetler, örfü göre, süt anneye gerekebilir.

“Biz Mûsâ'nın annesine; 'Onu emzir, sana ona ait bir tehlike gelince, kendisini denize bırak; korkma, kederlenme. Çünkü biz onu yine sana geri döndüreceğiz. Hem onu peygamberlerden biri de yapacağız.’” diye vahyettik.”⁶⁴

İslâm hukûkçuları, dinen annenin çocuğunu emzirmesi gerektiği konusunda görüş birliği içindedir. Bu nedenle, çocuğunu koruma görevi olan anne, emzirmekle yükümlüdür. Ancak, kadın emzirmek istemezse, kaza yoluyla zorlama yapıp yapılamayacağı konusunda görüş ayrılığı vardır.

Fakîhlerin çoğunluğuna göre, kadının çocuğunu emzirmesi mendûbtur. Ancak zarûfî olmadıkça kadın emzirmeye zorlanamaz. Çocuğun emzirilmesi görevi, çocuğun babasına aittir. Baba, eşini emzirmeye zorlayamaz.

Bu üç durumda anne çocuğunu emzirmeye kaza yoluyla da zorlanabilir:

⁶¹ Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ, 4/23.

⁶² Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 2/233.

⁶³ Kur'ân-ı Kerîm, Talâk, 65/6.

⁶⁴ Kur'ân-ı Kerîm, Kasas, 28/12.

- a. Çocuk annesinden başka kadının sütünü emmezse, çocuğu helâk olmaktan korumak amacıyla annesi emzirir.
- b. Başka bir süt anne bulunamaması halinde, kendi annesi yine çocuğun hayatını korumak için emzirir.
- c. Çocukla ilgilenecek baba bulunmaması ve çocuğun süt anne tutabilecek bir malının olmaması durumunda anne çocuğu emzirir.

Yukarıda bahsedilen durumların dışında, anne çocuğu emzirmekten kaçındığı takdirde, babanın bir süt anne tutması gerekmektedir. Süt anne, çocuğu, biyolojik annenin yanında emzirir. Çünkü annenin “**hidâne**” hakkı vardır. Bu hak, çocuğun kendi başına temizliğini yapabileceği, yaklaşık yedi yaşına kadar devam eder. Eğer baba süt anne tutmazsa, kadın mahkeme yoluyla süt anne ücreti talep etme hakkına sahiptir. Eşinden ayrılmış veya boşanmış olan bir kadına, kendi çocuğunu emzirmesi için ücret vermek zorunda değildir. Çünkü bu durumda nafaka yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak açık boşanma durumunda, kadın iddet süresi içinde zorla emzirmeye tabi tutulamaz. Hanefilere göre, bu durumda kadın emzirme ücreti talep edebilir.

Bir çocuğun süt emme çağında, kendi annesinden başka bir kadından süt emmesi durumunda, bu çocukla süt emziren kadın ve bu kadının akrabaları arasında bir süt hısımlığı oluşur. Bu tür süt hısımlığı, kan yoluyla oluşan hısımlıkla aynı yasakları içerir, bazı istisnalar dışında.

Evliliği haram kılan süt hısımlığının belirli şartları vardır. Sütün, bir kadına ait olması gerekmektedir. Çoğunluğa göre, süt emziren kadının evli veya bekar olması veya kocasının bulunmaması, sonucu değiştirmez. Süt dışında başka bir şeyin, örneğin sarı su, kan veya kusma gibi şeylerin yenmesiyle süt hısımlığı oluşmaz. Erkeğin veya hayvanın sütü de hısımlık oluşturmaz. Sütün, emen çocuğun midesine ulaşması gerekmektedir. Süt, meme yoluyla emmekle veya bir kap veya bardaktan içmekle aynıdır. Çocuğun sütü emip emmediği belirsizse, bu durumda haramlık oluşmaz çünkü şüpheyle hüküm verilmez. Mâlikîlere göre ise bu durumda ihtiyatla davranarak haramlık oluşur.

Çoğunluğa göre, hısımlık doğuran sütün ilk iki yaş içinde emilmesi gerekir. Çünkü âyette: “Anneler, çocuklarını iki bütün yıl emzirirler.” buyurulmuştur. Nesep hısımlığı olan çocuklarla

İlgili olan bu hüküm, süt emen diğer çocukları da kapsar. Hadiste ise: “Süt hısımlığı ancak iki yaş içinde emzirilen sütle oluşur.” buyrulur.

Ebû Hanîfe’ye göre ise emme süresi 30 aydır. Delil şu âyettir: “Çocuğun ana karnında taşınması ile sütten ayrılmasının süresi otuz aydır.”⁶⁵ Burada zikredilen 30 ay, hem gebeliğin, hem de sütten ayırmanın süresidir.

Çoğunluk fakîhlere göre ise, iki yıl emme süresi ile gebeliğin en kısa süresi olan altı ayın toplamı verilmiştir. Nitekim sütten ayrılmanın iki yıl olduğunu belirleyen başka delillerde vardır.

Kur’ân-ı Kerîm’de: “Sizi emziren analarınız ve süt kız kardeşleriniz (size haram kılındı)”⁶⁶ buyrulur. Bu âyette yalnız iki tane süt hısımlıktan söz edilmiştir. Bu konuda genel prensip şu hadisle konulmuştur. “Nesepçe haram olanlar süt yoluyla da haram olurlar.”⁶⁷ Yine nesep yoluyla, evlenmekle ortaya çıkan sıhrî hısımlıklara kıyasla, süt yoluyla da sıhrî hısımlıklar oluşur. Ancak bunun iki istisnası vardır.

Süt yoluyla haram olanlar şunlardır:

- a. Bir kimsenin süt cihetinden usulü, süt annesi, süt ninesi gibi...
- b. Süt cihetinden fûrûu. Bir kimse süt kızı, süt oğlunun kızı ve ilânihâye bunların çocuk ve torunları ile evlenemez.
- c. Süt ana ve babanın fûrûu. Bir kimse ana baba bir, baba bir veya yalnız ana bir olan süt kardeşleri ve bunların ilânihâye fûrûu ile evlenemez.
- d. Süt ana ve babanın usûlünden yalnız ilk fûru'. Bunlar süt emenin, süt cihetinden amca, hala, dayı ve teyzeleri olup, bunlarla evlenmesi yasaktır.
- e. Süt baba ve dedelerin eşleri: Burada zifâfın olup olmaması, sonucu etkilemez. Nitekim bir kimse, nesep babasının karısı ile de evlenemez.

⁶⁵ Kur’ân-ı Kerîm, Ahkâf, 46/15.

⁶⁶ Kur’ân-ı Kerîm, Nisâ, 4/23.

⁶⁷ Buhârî, Şehâdât, 7; Müslim, Radâ’, 1.

f. Süt oğlun veya süt oğlun oğlunun yahut süt kızın oğlunun karısı ile evlenmek yasaktır. Burada da zifâfin olup olmaması, sonucu etkilemez. Nitekim, bir kimse gelinleriyle evlenemez.

Süt hısımlığı, iki farklı yöntem ile ispat edilebilir. Birinci yöntem **İkrâr**: Bu yöntemde, erkek veya kadın, süt hısımlığını itiraf eder. Eğer bir erkek ve bir kadın, evlenmeden önce süt hısımlığını kabul ederlerse, bu evlilik geçerli olmaz. Ancak, yine de evlenirlerse, evlilik geçersiz sayılır ve kadın mehir talep edemez. Eğer süt hısımlığı itirafı evlilikten sonra yapılırsa, çiftin hemen ayrılması gerekir. Eğer kendi istekleriyle ayrılmazlarsa, hâkim tarafından zorla ayrılırlar. Çünkü anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Bu durumda, kadın, belirlenen mehir miktarını alır ve standart mehir miktarından az olanını talep edebilir. Eğer süt hısımlığı itirafı sadece erkek tarafından ve evlilikten önce yapılırsa, o zaman bu erkekle evlenmek haramdır. Eğer itiraf evlilikten sonra yapılırsa, çiftin hemen ayrılması gerekir. Eğer süt hısımlığı itirafı sadece kadın tarafından ve evlilikten önce yapılırsa, kadının bu erkekle evlenmesi câiz olmaz. Ancak, erkek, kadının yalan söylediği konusunda şüpheli ise, fetvâ temel alınan görüşe göre, bu kadınla evlenebilir. Kadın, evlilikten sonra itiraf ederse, bu itiraf, evliliğin geçerliliği üzerinde etkili olmaz, çünkü kocası tarafından onaylanmamıştır.

İkinci yöntem **Beyyine**: Burada beyyine, mahkeme önünde süt hısımlığına tanıklık etmektir. Dört mezhep de adâletli iki erkek veya bir erkek ile iki kadının tanıklığıyla süt hısımlığının ispatlanabileceği konusunda hemfikirdir. Ancak, tek bir erkek, tek bir kadın veya dört kadının tanıklığıyla süt hısımlığının ispat edilip edilemeyeceği konusunda ihtilâf vardır. Hanefilere göre, bu tanıklıklar kabul edilmez. Çünkü Hz. Ömer'in şu sözüne dayanırlar: "Süt hısımlığı konusunda iki erkek tanığın aksi iddia edilemez." Sahâbîlerin bu uygulamaya itiraz etmedikleri için, bu konuda icmâ' olmuştur.

4. AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN DOĞURDUĞU KARŞILIKLI HAKLAR

Bu bölümde akrabalık ilişkilerinin doğurduğu haklar olan; dua etmek, merhamet ve muhabbet beslemek, yardımlaşmak, ziyaretleşmek ve ma'nevî yolculuğa uğurlamak kavramları incelenecektir.

4.1. Dua Etmek

Kur'ân hükümlerine göre, en başta iyi bir aile ve nesil yaratılması için dua edilmelidir. Öncelikle, yakın akrabaların ve ailenin hayırlı olması için dua etmek gerekmektedir. Bu duasının ardından, bir mü'minin, hem hayatta olan hem de vefat etmiş olan yakınları için dua etmesi gerekmektedir. Kur'ân'da peygamberlerin ve diğer insanların yakın çevreleriyle ilgili yaptıkları duaların örnekleri yer almaktadır. Âyetlerde açıkça ifade edildiği gibi, anne babaya itaat etmek ve iyilik etmekle birlikte hem hayatta iken hem de vefatlarından sonra onlara dua etmemiz gerekmektedir. Kur'ân'da Hz. Nûh (a.s.) ve Hz. Süleymân'ın (a.s.) inananlara ve anne babalarına yaptıkları "Rabbimiz beni, anamı, babamı ve bütün inananları bağışla"⁶⁸ dualar zikredilmektedir.

Günde beş vakit namaz kılan bir kişi, bu duayı okuyarak anne babasına karşı dua görevini sürekli bir şekilde yerine getirmektedir. Hz. Nûh (a.s.), 950 yıl kadar peygamberlik yapmış ve insanları her zaman tevhide çağırmıştır, ancak çok az kişi onun davetini kabul etmiştir. Bunun üzerine, Hz. Nûh (a.s.), Allah'a yalvarmış ve bu kavimden kendisini ve inananları kurtarmasını istemiştir.

Allah da onun duasını kabul etmiş, inananları gemiyle kurtarıırken inanmayanları tufanla helâk etmiştir. Hz. Nûh (a.s.), inançsız nesiller için yaptığı şiddetli duanın ardından yakınlarına ve tüm inananlara şu dua ile yaklaşmıştır:

*"Rabbim! Beni, anamı, babamı, evime inanmış olarak gireni, inanan erkek ve kadınları bağışla; zalimlerin de yalnız helâkını artır."*⁶⁹

⁶⁸ Kur'ân-ı Kerim, 14/İbrâhîm, 14/41.

⁶⁹ Kur'ân-ı Kerim, 71/Nûh, 71/28.

Hız. İbrâhîm (a.s.) de aynı şekilde ehli ve ümmeti için dua etmiştir. Ancak o, kâfirlere karşı şiddetli bir dua yapmamış, onları Allah'a havale ederek inananlar için hayırlı dualar etmiştir. Hız. İbrâhîm (a.s.), hanımıyla çocuğunu Kâbe'nin inşa edileceği vadinin ortasına bırakırken şu duayı yapmıştır:

*“Ey Bizim Rabbimiz! Ben zürriyetimden bir kısmını senin kutsal ma'bedinin yanına yerleştirdim. Ey Bizim Rabbimiz! Namazı gereğince kılsınlar diye böyle yaptım... Şüphesiz ki Rabbim duayı kabul buyurur. Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle; Ey Rabbimiz! Duamı kabul et! Ey Rabbimiz! hesap günü beni, ana babamı ve müminleri bağışla!”*⁷⁰

Allah, kendisini insanlara önder kılacağını bildirdiğinde, Hız. İbrâhîm (a.s.) nesli için de niyâzda bulunup: “Yâ Rabbi! neslimden de önderler çıkar!” demiştir. Fakat Allah: “Zâlimler ahdime (nübüvete) nâil olamazlar.” buyurmuştur. Oğlu Hız. İsmail (a.s.) ile birlikte Kâbe'nin duvarlarını örerken şu niyâzda bulunmuşlardır:

*“Ey Rabbimiz! Burayı güvenli bir şehir yap. Buranın halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları çeşitli mahsullerle rızıklandır!... Ey Bizim Kerîm Rabbimiz! Yaptığımız bu işi kabul et benden! Hakkıyla işiten ve bilen ancak Sensin. Ey Bizim Kerîm Rabbimiz! Bizi, yalnız sana boyun eğen Müslüman yap. Soyumuzdan da yalnız sana teslimiyet gösteren bir Müslüman ümmet yetiştir. Bizlere ibadetimizin yollarını göster, tövbelerimizi kabul buyur. Muhakkak ki tövbeleri en güzel şekilde kabul eden, çok merhametli olan ancak Sensin! Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin âyetlerini kendilerine okuyacak, onlara Kitâb ve Hikmet'i öğretecek, onları temizleyecek bir peygamber gönder. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin.”*⁷¹

Burada Hız. İbrâhîm'in (a.s.), örnek duasıyla inananların kimler için nasıl dua edeceği de gösterilmiştir. İnsanın kendi soyuna şefkat duyup öncelikle onlar için dua etmesi bu ayetin işaret ettiği konulardan biridir.

⁷⁰ Kur'ân-ı Kerîm, 71/İbrâhîm, 14/37-41.

⁷¹ Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 2/126-129.

Allah, sadece peygamberlerin soyuna yaptığı duaları anlatmakla kalmamış, aynı zamanda aile için sevgi ve saygı dolu, şefkatle dolu dua örneklerini de açıklamıştır. Bir âyette hem önceki nesillere hem de gelecek nesillere bir köprü görevi üstlenen bir insanın sözleriyle yapılan şu dua da aktarılmıştır:

“İnsana, anne ve babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu zahmete katlanarak taşıdı ve zorluk çekerek doğurdu. Karnında taşınması ve süttten kesmesinin süresi otuz aydır. Nihayet çocuk olgunluğuna ulaşp kırk yaşına girince şöyle yakarır: “Rabbim! Bana ve anne babama lütfettiğın nimete şükretmeye, razı olacağın işleri yapmaya beni muvaffak kıl. Benden gelecek nesli hayırlı eyle. Dönüp kapına başvurdum ve ben şüphesiz sana boyun eğenlerdenim!”⁷²

4.2. Merhamet ve Muhabbet Beslemek

İslâm dini, akrabalara merhamet ve muhabbet beslenmesini önemseyen bir din olarak aile değerlerine büyük önem verir. Akrabalık ilişkileri, toplumunda sağlam temeller üzerine kurulu bir yapıdır ve aile bireylerine karşı merhametli ve sevgi dolu olmayı teşvik eder. Allah Teâlâ, bir ayette şöyle buyurmuştur:

“İçinizden yardım sever ve zengin olanlar akrabaya, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere artık bir şey vermeyeceğiz diye yemin etmesinler. Bağışlasınlar, hoş görünsinler; Allah ’ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir.”⁷³

Hız. Ebû Bekir ile Mistâh b. Üsâse arasındaki olay hakkında, bu âyetin nazil olduğu rivâyet edilir. Mistâh, Hız. Ebû Bekir’in teyze kızının oğluydu ve Bedir’e katılmış bir muhâcirdi. Hız. Ebû Bekir, hem yoksul olması hem de akrabalığı nedeniyle ona yardımcı olurdu. Ancak Mistâh, Hız. Âişe’ye iftira olayına katılmış ve bununla ilgili bazı şeyler söylemişti. Bunun üzerine Hız. Ebû Bekir, ona yardım etmemeye ve asla bir iyilik yapmamaya yemin etti. Mistah, özür dilemek için geldiğinde Hız. Ebû Bekir, yeminini sürdürmekte ısrar etti ve bu âyet indirildi. Başka bir rivâyete göre, mü’minlerden bir grup, iftira olayında konuşan herkesin iyiliklerini kesti ve “Allah’a yemin olsun ki Âişe hakkında konuşan hiç kimseye iyilik yapmayacağız!” dediler.

⁷² Kur’ân-ı Kerim, Ahkâf, 46/15.

⁷³ Kur’ân-ı Kerim, Nûr, 24/22.

Bu iki rivâyetten birincisi daha sağlam gözükmekle birlikte, âyetin kıyâmete kadar bütün mü'minleri kapsadığı kesindir. Bu açıdan onların akrabalarına ve yoksullara yardım etmeleri, onlara şefkat ve merhamet göstermeye devam etmeleri emredilmektedir. Âyette muhataplara yönelik ifadelerin çoğul olması da hükmün genel olduğunu göstermektedir.

İslâm, merhameti önemser ve Müslümanlara akrabalarına karşı merhametli olmalarını emreder. Akrabalara merhamet duymak, dinin temel öğretilerinden biridir. Peygamberimiz (s.a.s.), akrabalara merhamet konusunda örnek bir hayat yaşamış ve bu konuda Müslümanlara rehberlik etmiştir. Peygamberimiz (s.a.s.): “Merhamet etmeyene merhamet edilmez.”⁷⁴ buyurmuştur.

İslâm, akrabalar arasındaki sevgi ve muhabbet, aile bağlarının güçlenmesini sağlar. Müslümanlar, akrabalarıyla sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde ilişkiler kurmalı ve onlara karşı sevgi dolu davranmalıdır.

Bir adam (Muâviye b. Hayde,) Rasûlullah'a (s.a.s.) gelip Ey Allah'ın Rasûlü! Kendisine en güzel şekilde muâmele etmem gereken kişi kimdir? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) “Annendir” buyurdu. Sonra kim? diye sordu. Hz. Peygamber; “Annendir” buyurdu. Adam sonra kim? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.s.): “Babandır” buyurdu.”⁷⁵

Allah'ın sevgisini ve merhametini isteyen mü'minler, yakın akrabalarından bu duyguları saklamamalı, onlarla ilişkilerini kesmemelidirler. Onlara gösterilecek merhamet ve sevgi, akrabalık bağlarının bir göstergesi ve işaretidir. İmanın bir tezâhürü merhamet ve sevgi iken, küfrün bir tezâhürü isyan ve kötülüktür. Sıla-i rahmi engelleyenlerin temel özelliği ise fâsık olmalarıdır.

4.3. Yardımlaşmak

İslâm'a göre akrabalar arasında yardımlaşma büyük bir öneme sahiptir ve dinin bir gereği olarak kabul edilir. Kur'ân ve hadislerde akrabalarla ilişkilerin sürdürülmesi, destek

⁷⁴ Buhârî, Tevhîd, 2.

⁷⁵ Buhârî, Edeb, 25.

olunması ve yardımlaşılması sıkça vurgulanmıştır. Akrabalık ilişkilerini korumak ve akrabalara yardım etmek, kişinin iyi bir Müslüman olmasında önemli bir rol oynar.

Kur'ân'da akrabalarla iyi ilişkiler kurmanın, onlara yardım etmenin ve yakınlıklarını korumanın Müslümanlar için bir görev olduğu belirtilir. Bu emirler aynı zamanda sevap getireceği ve Allah'ın rızasını kazanmada önemli bir rol oynayacağı vurgulanır.

Akrabalar arasındaki yardımlaşma, aile bağlarının güçlenmesine ve toplumun dayanışmasına katkı sağlar. Bu da toplum içinde huzur ve adâletin tesis edilmesine destek olur. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) akrabalarıyla ilişkileri, onlara yardım etmesi ve akrabalık bağlarını koruması Müslümanlar için örnek alınması gereken bir tutumdur.

“Hz. Peygamber (s.a.s.), bize yedi şeyi emretti, yedi şeyi de yasakladı. Hastayı ziyaret etmeyi, cenâzelere katılmayı, aksırana یرحمك الله (Allah sana rahmet etsin) demeyi, selâmu almayı, mazlûma yardım etmeyi ve yeminle istenilen şeyi yapmayı emretti.”⁷⁶

Peygamberimiz (s.a.s.), iyiliği emir ve tavsiye ederken sınır koymamış, yapılacak hiçbir iyiliği küçümsememiştir. İnsanlara faydalı olan her iyiliğin, bir sadaka olduğunu vurgulamış, iyilik ve yardım yaparken en yakın çevreden başlamayı tavsiye etmiştir.

Akrabalar arasındaki yardımlaşma, sadaka kapsamında değerlendirilir ve Müslümanların hayır işlerinde bulunması, iyilik yapması önemsenir. Akrabaların ihtiyaçlarına yardım etmek, sadaka vermek olarak kabul edilir.

İslâm'a göre akrabalar arasındaki iyi ilişkiler ve yardımlaşmalar ahirette de ödüllendirilir. Bu nedenle, dünya hayatında akrabalar arasında güzel ilişkiler kurmak ve yardımlaşmak ölümün ardındaki hayata da olumlu etki eder.

Sıla-i rahîm konusunda en önemli kavramlardan biri “**birr**”, diğeri de “**îtâ**” kavramıdır. Bakara Sûresi 177. âyette bu iki kavram birleştirilmiş, inanç ve ibadet konuları sıralanırken malî yardım konusu da bahsedilmiş, yardım edilecek kişilerin başında da akraba kabul edilmiştir.

⁷⁶ Buhârî, Mezâlim, 5.

“Yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz erdemlilik değildir. Asıl erdemli kişi Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, Kitâb’a ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara harcayan; namazı kılıp zekâtı verendir...”⁷⁷

Bir başka âyette ise cömertlik ve hizmet şöyle emredilmiştir:

“Şüphesiz ki Allah, adâletli davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabayı görüp gözetmeyi emreder. Her türlü hayâsızlığı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Düşünüp ders almanız için size böyle öğüt verir.”⁷⁸

Âyetler açık bir şekilde ifade ettiği gibi zengin bir insan malında Allah Teâlâ’nın lütfu ve emâneti olduğunu düşünmeli, bu lütuftan yararlanırken başkalarına da lütufta bulunmalıdır. Bunun yaparken asla böbürlenmemeli, lütufta bulunduğu çevresine karşı gurur ve kibir sergilememelidir. Mezkûr âyetlerde lütuf ve iyilik emredilirken farklı âyetlerde cimrilik yapanlar uyarılmıştır.

“Allah’ın, lütfundan kendilerine bol bol verdiği nimetleri O’nun yolunda harcama hususunda cimrilik edenler, bunun kendileri haklarında hayırlı olduğunu sanmasınlar. Aksine bu onlar için pek fena bir durumdur. Çünkü cimrilik ettikleri şeyler kıyâmet günü boyunlarına dolanacaktır.”⁷⁹

Allah, insanın ihtiyacı olan her konuda bağış ve lütuf yapılmasını emretmiştir. Bir insanın hayatını geçindirirken yardıma ihtiyacı olabileceği gibi, kölelikten kurtulmak veya evlenmek isteyen bir insan da yardıma muhtaç olabilir. Âyetlerde bunlara da yardım edilmesi emredilmiştir.

⁷⁷ Kur’ân-ı Kerîm, Bakara, 2/177.

⁷⁸ Kur’ân-ı Kerîm, Nahl, 16/90.

⁷⁹ Kur’ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân, 2/180.

4.4. Ziyaretleşmek

Akrabalık bağlarını geliştirmek için en önemli unsurlardan biri, içtenlikle yapılan şefkatli ve sevgi dolu ziyaretlerdir. Hz. Muhammed (s.a.s.), bu tür aktiviteleri ihmal etmeyen biri olarak, sıla-i rahmin önemini şu şekilde ifade etmiştir:

“Rahîm Arş’a asılıdır, der ki: “Kim beni sıla ederse (akrabaya gereken önemi verirse) Allah da ona sıla etsin (rahmetine eriştirsin). Kim benden koparsa (veya beni koparırsa, akraba ilişkilerine gereken önemi vermezse) Allah da ondan kopsun (onu rahmetinden uzak eylesin!)”⁸⁰

Allah’ın Rasûlünün (s.a.s.) dostlarının ve yardımcılarının zikredildiği âyet ise:

“...Ve eğer Peygamber’e karşı birbirinize arka çıkarsanız bilesiniz ki onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrâil ve mü’minlerin iyileridir. Bunların ardından melekler de (ona) yardımcıdır.”⁸¹

Peygamberimiz (s.a.s.), şu açıklamayı yapmıştır:

“(Akrabam olan) Falan oğulları ailesi benim dostlarım değildir. Benim dostlarım, Yüce Allah ile iyi müminlerdir. Fakat ötekilerle aramızda akrabalık bağı bulunduğu için kendileriyle ilgimi kesmeyeceğim.”⁸²

Buradan, sadece akrabalık bağının, birini içtenlikle sevip dost olarak kabul etmek için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Müslümanın, Müslüman üzerindeki hakkı beştir; Selam almak, hastayı ziyaret etmek, cenazelere katılmak, davete icabet etmek ve aksırana یرحمك الله (Allah sana merhamet eylesin) demektir.”⁸³

⁸⁰ Buhârî, Edeb, 13; Müslim, Birr, 17.

⁸¹ Kur’ân-ı Kerim, Tahrim, 66/4.

⁸² Buhârî, Edeb, 14; Müslim, İmân, 366.

⁸³ Buhârî, Cenâiz, 2; Müslim, Selâm, 4; Ebû Dâvûd, Edeb, 98; Tirmizî, Edeb, 1; Nesâî, Cenâiz, 52.

Sadece bizimle aynı inancı paylaştığı için üzerimizde birtakım hakları olan bir Müslümana ayrıca akrabamız olduğunda, işin önemi daha da artar ve yakınlık hukûku da devreye girer. Normal zamanlarda yapılan ziyaretler önemli olsa da insanların zor zamanlarında, özellikle hastalık dönemlerinde yapılan ziyaretlerin daha özel bir anlamı ve önemi vardır. Hastaya yapılacak en büyük iyilik ve ikrâm, onu rahatsız etmeyecek ve üzmeyecek bir şekilde gerçekleşen bir ziyarettir.

“Hz. Peygamber (s.a.s.), şöyle buyurdu: “Esiri özgürlüğüne kavuşturunuz, davet edene icâbet ediniz, hastayı da ziyaret ediniz.”⁸⁴

Pek çok âyette akraba haklarına değinilmiş, iyilik ve yardım yapılacak yakınlarımız sıralanmıştır. Ancak yardım konusu işlenirken iyilik ve hayırda yardımlaşmanın önemi vurgulanmış, kötülük ve günah işlenecek konularda yardımlaşmanın uygunsuz olduğu kesin bir dille belirtilmiştir.

Akrabalarla sadece maddî açıdan değil manevî ve ahlâkî açıdan da onlarla iyi ilişkiler kurulması, onlara karşı güler yüzlü, tatlı sözlü ve gönül alıcı davranışlar sergilenmesi gerekmektedir. Bu nedenle akrabaya İslâmî inancın gereği olan bir yakınlık hissetmek, onların yardımlarına koşmak, sık sık ziyaret etmek, uzakta olanları arayıp sormak, onlarla haberleşmek önemlidir. Akraba ziyaretleri, dostlar ve akrabalar arasındaki sevgi bağlarını güçlendirir, ilişkileri yeniden canlandırır. Toplumun önemli bir kurumu olan ailenin sağlam bir yapıya kavuşması, ancak bu görevlerin tam olarak yerine getirilmesiyle mümkündür.

4.5. Ma’nevî Yolculuğa Uğurlamak

İslâm’a göre akrabaları manevî yolculuğa uğurlamanın ve onların ölümüyle baş etmenin önemi büyük bir hassasiyetle ele alınır. İslâm dini, yaşamın sadece dünya hayatından ibaret olmadığına inandığından, ölümün ardındaki hayatı kabul eder ve ölümü bir gerçeklik olarak görür. Akrabaların vefatı, onları manevî bir yolculuğa uğurlamak ve ardından geride kalan yakınlarına destek olmak, İslâm’a göre önemli bir sorumluluktur.

⁸⁴ Buhârî, Nikâh, 71.

Ölen bir akrabayı dua ve dualarla uğurlamak, Allah'a teslimiyet ve itaati ifade eder. Ölüm karşısında sabırlı olmak, Allah'ın takdirine rıza göstermek İslâmî anlayışın bir gereğidir. Vefat eden kişi için Allah'tan rahmet dilemek, Müslümanlar için manevî sorumluluk ve dayanışma anlayışının bir yansımasıdır. Ölen bir akrabayı manevî yolculuğa uğurlamak, kişilerin ölüm gerçeğiyle yüzleşmelerine ve ahiret hayatını hatırlamalarına yardımcı olur.

Ölen bir akrabanın ardından geride kalanların, ölümlerine yüzleşmelerine ve onun geçişini doğru bir şekilde idrâk etmelerine yardımcı olması önemlidir. Bu aynı zamanda kişilerin hayatlarını günahlardan arıtarak Allah'a yönelmelerine fırsat tanır.

İslâm'a göre akrabaları manevî yolculuğa uğurlamak, hem ölenin rûhuna yapılan bir hizmet hem de geride kalanların manevî destek alması açısından büyük anlam taşır. Bu süreçte sabır, dua, merhamet ve dayanışma İslâm'ın rehberliğinde önemli bir rol oynar.

Ölümden önce, ölüm anında ve öldükten sonra yapmamız gereken birçok şey vardır. Bu konular hadis ve fıkıh kitaplarında detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Hasta bir kişi, son nefesini verirken ona yardımcı olmak, akrabalarımız için bir görev ve aynı zamanda sevaptır. Ona yanında "kelime-i şehâdet" getirerek ve söylemesine yardımcı olarak sünnete uygun davranırız.

*"Ölülerinize 'Lâ İlâhe İllallah' cümlesini söyletmeye çalışın..."*⁸⁵

Kur'ân'da, bir kişinin kendinden önce yaşamış mü'min kardeşleri için dua etmesi istenmiştir. Ayrıca Peygamberimize (s.a.s.) hitaben:

*"Onlar için dua da et. Çünkü senin onlar için yaptığın dua, onlar için büyük bir huzur ve tatmin kaynağıdır."*⁸⁶ Buyrulmuştur. Bu nedenle bir kişinin yakını olan veya olmayan mü'min olarak ölenler için dua etmesi bir görevdir.

⁸⁵ Müslim, Cenâiz, 1-2; Ebû Dâvûd, Cenâiz, 16.

⁸⁶ Kur'ân-ı Kerim, Tevbe, 9/103.

Cenâze namazı, Müslümanlar için bir görev olup ölen kişi için bir duadır. Ancak cenâze namazının kılınabilmesi için kişinin Müslüman olarak ölmesi şarttır. Allah Teâlâ, bir âyette Peygamberimize (s.a.s.) şu uyarıda bulunmuştur:

“...Onlardan ölen hiçbir kimsenin cenâze namazını kılma, kabri başında dua etmek üzere durma! Çünkü onlar, Allah’ı ve Rasûlünü tanımadılar ve imansız olarak öldüler.”⁸⁷

Bu âyet, münâfıklar için inmiş olmakla birlikte inançsız olan herkes için geçerlidir. Rasûlullah’ın (s.a.s.) münâfıklar, üzerine namaz kılmaktan men edilmesinin sebebi, cenâze namazının ölen için bir dua, af ve şefaate dileme olmasıdır. Kâfir ise buna layık değildir. Allah Teâlâ, peygamberlere bile inançsız müşrik yakınları için dua etmeyi yasaklamıştır.

Mezkûr âyetler, münâfık ve kâfir olarak ölenler için cenâze namazının kılınmasının yasaklanmasını ifade etmektedir. Muhammed b. Ahmed Kurtubî (ö. 671/1273), söz konusu âyetlerin ters anlamını da dikkate alarak kâfir için küfründen dolayı yasak olan cenâze namazının, bir Müslüman için farz olduğunu açıklamış ve bu görüşünü hadislerle de desteklemiştir. Bu nedenle cenâze namazı için başka bir delil olmasa bile ölen bir kişi Müslüman olduğu takdirde dua edilir ve cenâze namazı kılınır.

“Bir kişi mü’min bir cenazeyle birlikte gidip sevabını sadece Allah’tan bekleyerek namazın kılınmasını beklerse, her biri Uhud Dağı kadar olan iki kırat sevapla döner. Cenaze namazını kıldıktan sonra ayrılırsa bir kırat sevapla döner.”⁸⁸

Rasûlullah (s.a.s.) Ebû Seleme’nin (vefat ettiği) yanına vardı. Onun gözleri açık kalmıştı. Allah Rasûlü (s.a.s.), onun gözlerini kapattı. Sonra da rûh bedenden ayrılınca göz ona bakabilir.” buyurdu. (Ebû Seleme’nin) ailesinden bir grup yüksek sesle ağladılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.): “Kendinize hayırdan başka bir şey için dua etmeyin. Zira melekler sizin sözlerinize “âmîn’ derler.” buyurdu. Ardından da “Allahım! Ebû Seleme’nin günah ve kusurlarını affeyle! Hidâyete ermiş kulların zümresindeki derecesini yüce kıl! Geride kalanlarının (çocukları ve eşinin) koruyup kollayanı sen ol! Bizi de onu da affeyle ey Alemlerin Rabbi! Onun kabrini geniş ve nurlu eyle!” dedi.⁸⁹

⁸⁷ Kur’ân-ı Kerîm, Tevbe, 9/84.

⁸⁸ Buhârî, Cenâiz, 58; Müslim, Cenâiz, 52.

⁸⁹ Müslim, Cenâiz, 1-2; Ebû Dâvûd, Cenâiz, 16.

Sadece dua ve cenâze namazının değil, her türlü iyilik ve sadakanın da vefat eden kişiye fayda vereceğini bildiren hadisler de vardır. Onlardan bir tanesini zikrederim:

Bir adam: “Annem ansızın öldü. Eğer konuşabilseydi, sadaka verilmesini vasiyet ederdi. Şimdi ben onun adına sadaka versem, sevabı ona ulaşır mı?” diye sormuş, Peygamberimiz (s.a.s.) ise “Evet.” buyurmuştur.⁹⁰

Mezkûr âyet ve hadislere dayanarak, ölen kişi günahkâr olsa bile Müslüman olduğu sürece cenâze namazının mutlaka kılınması gerekmektedir. Bu, Müslümanlar için bir sorumluluktur ve cenâze namazını terk etmek câiz değildir. Ulemâ da bu konuda icmâ etmiştir.

⁹⁰ Buhârî, Cenâiz, 95.

5. PEYGAMBER'İN (S.A.S.) AKRABALIK İLİŞKİLERİ

Hız. Peygamber (s.a.s.), aile yönetimi ve eğitimi konusunda da insanlık için mükemmel bir örnektir. Çünkü O, Rabbi Rahîm tarafından eğitilmiş ve insanlığı eğitmek için gönderilmiştir. Kur'ân'da da şöyle belirtilmiştir: “Andolsun ki Allah'ın Rasûlü'nde, sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için en mükemmel örnekler vardır.”⁹¹

Sahâbîlerden gelen rivâyetlere göre, O'nun evi en huzurlu, mutlu, memnun ve mütevâzı evdi. Üstelik Hız. Peygamber (s.a.s.), birden fazla eşiyile evli olduğu zamanlarda bile bu mutluluğu korumayı başarmıştır. Hız. Peygamber, toplum içindeki rolüne bağlı olarak, ailenin ne kadar önemli bir kurum olduğuna birçok hadisinde dikkat çekmiş ve bir evin huzur kaynağı ve mutluluk mekânı olması gerektiğini belirtmiştir. Bir ailenin huzur ve mutluluğunu sağlamak için eşlerin birbirlerine iyi davranmaları ve aile sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekmektedir.

Hız. Peygamber'in aile hayatına verdiği önem ve O'nun kurmuş olduğu örnek aile hayatı, Kur'ân ayetlerinden alınan besinle, bu ayetlere paralellik taşır. Zira Kur'ân, ailenin önemine değinerek şöyle der: “Sizi bir tek nefisten yaratan, gönlü ısınsin diye ondan da eşini var eden O'dur.”⁹²

“Sizi bir tek nefisten yaratmış, sonra ondan da eşini var etmiştir.”⁹³

“Ey İnsanlar! Gerçekten sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi milletlere ve kabilelere böldük. Şüphesiz ki Allah katında en üstün olanınız, O'ndan en çok korkandır.”⁹⁴

“Size kendi türünüzden eşler yarattık ki birbirinizle kaynaşmanız ve aranızda sevgi ve şefkat oluşması O'nun delillerindendir.”⁹⁵

⁹¹ Kur'ân-ı Kerîm, Ahzâb, 33/21.

⁹² Kur'ân-ı Kerîm, Nisa 4/190.

⁹³ Kur'ân-ı Kerîm, Rûm 21/33.

⁹⁴ Kur'ân-ı Kerîm, Hucurât, 49/13.

⁹⁵ Kur'ân-ı Kerîm, Rûm, 30/21.

“Kadınlar, erkekler için bir elbisedir. Erkekler de kadınlar için bir elbisedir.”⁹⁶

Bu ifadelerle aile kurumunun önemi vurgulanmaktadır.

Zikrettiğimiz âyetler, kadın ve erkeğin birbirlerine bağlılığını gösteriyor. Kadın ve erkek, birbirleri olmadan eksik ve yetersizdir. Bu eksiklikleri takvâ giysisi ile örtmek ve gidermek ise sadece evlenmek ve aile kurmakla mümkündür. Bu şekilde aile, kadının eksikliklerini erkekle, erkeğin eksikliklerini de kadınla tamamlar, iki cinsin arasında sevgi ve uyum oluşur, kalpler huzur ve sükûnete erişir. Kadın ve erkek sadece maddiyat ve cinsellik açısından değil, aynı zamanda Allah’ın insan doğasına yerleştirdiği sevmek ve sevilme ihtiyacı nedeniyle de aile kurmaya ihtiyaç duyan varlıklardır. Bireyler, bu ihtiyaçlarını Allah’ın helal kıldığı evlilik yoluyla giderebilir ve sağlam bir toplum kurabilir.

Aile, sağlam temellere dayandığında, eşleri bir araya getiren güzel ve samimi duygularıyla insanın fizyolojik ve manevî dünyasını huzura kavuşturan bir kurumdur. Aile, bireylerin sorumluluklarını yükler, küçük bir sosyal yapı olan aile yuvasıyla çocuğun topluma uyum sağlamasına yardımcı olur, bireyleri toplum hayatına hazırlar. Aile, anne ve babanın eğitmenlik göreviyle okul, çocuğa terbiye ve itaat bilinci kazandırma yönüyle de bir cami gibidir.

Kur’ân-ı Kerîm, aile düzeni ve ailenin geçim konusunda erkeği ailenin reisi olarak tayin eder. “Allah’ın insanlar arasında bazısını bazısına üstün kılması ve mallarından harcadıkları için erkeklerin kadınlar üzerinde yönetici ve koruyucu olmalarıdır. Bu yüzden salih kadınlar itaatkârdır.”⁹⁷

Mekke’de kıtlık ve kuraklığın egemen olduğu günlerden birinde, bir ziyaretçi Hz. Peygamber’in kapısına gelmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.), o sırada Hz. Hatice ile evlidir ve kapıyı eşi açmıştır. Kapıyı açan Peygamber eşi, fakirlik ve yorgunluk belirtileri olan bir bedevî kadınla karşılaşmıştır. Bu kadın, kapıyı açan Hz. Peygamber’in eşi olan Hz. Hatice’ye, eşini sormuştur. Hz. Peygamber, gelen kadının sesini duyarak onun süt annesi

⁹⁶ Kur’ân-ı Kerîm, Bakara, 2/187.

⁹⁷ Kur’ân-ı Kerîm, Nisâ, 4/34.

Halîme olduğunu anlamış ve hemen annesini karşılamak için ona ikramlarda bulunmuştur. Süt annesindeki fakirlikten kaynaklanan yorgunluğu gören Hz. Peygamber, ona: “Ne oldu sana Ey Anneciğim?” diye sormuştur. Buna karşılık Hz. Halîme: “Ey oğulcuğum, kıtlıkla karşılaştık! Gökyüzü yağmurunu kesti, toprak kurudu. Hayvanlar süt vermez oldu. İnsanlar yardım alabilmek için şehre dağıldı. Ben de yardım umuduyla sana koştum.” demiştir. Annenin bu sözlerini dinleyen Hz. Peygamber (s.a.s.), eşi Hatice’ye dönerek: “Anneme verebileceğimiz bir şey var mı yanımızda?” diye sormuştur. Cömertlik örneği olan Hz. Hatice ise: “Yanımızda ona verebileceğimiz her şey mevcut. Ayrıca Sen, bu evin efendisisin. Sana süt annelik yaptığı ve sana baktığı için istediğin kadar deve ve koyun verebilirsin.” diye cevaplamıştır. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.), kendisini büyüten ve annelik yapan bu kadına 20 koyun ve bir binek devesi vererek vefâsını göstermiştir. Yine aynı kıtlık yıllarında, Hz. Peygamber (s.a.s.), maddî açıdan zor durumda olan amcası Ebû Talib’in oğlu Hz. Ali’yi yanına alarak, amcasına olan minnet borcunu az da olsa ödemek istemiştir. Amcası Ebû Talib, Abdulmuttalib’in ölümünden sonra Muhammed’i himâyesine almış ve ölümüne kadar yeğenine sahip çıkarak onu korumuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.), amcası ve yengesinin kendisine karşı olan iyiliklerini unutmamış ve her fırsatta bunu dile getirmiştir.⁹⁸

Ebû Tâlib, kalabalık bir aileye sahip olmasının sonucunda, Mekke’deki kıtlık ve kuraklık döneminde geçim sıkıntısı çekiyordu. Hz. Peygamber’in (s.a.s.), maddî durumu iyi olan Hz. Hatice ile evlenmesi ve ticaret yapmaya başlaması, onun maddî durumunu düzeltmiştir. Ebû Tâlib’e yardım etmek ve sıkıntılarını hafifletmek için, himâyesinde büyüdüğü amcasına olan borcunu ödeme sırası Hz. Peygamber’e (s.a.s.) gelmiştir. O, Ebû Tâlib’in sıkıntıları karşısında duyarsız kalamazdı. Bu sebeple daha iyi maddî duruma sahip olan diğer amcası Abbâs’a başvurarak ona, Ebû Tâlib’in çocuklarından bazılarını yanına alarak geçim sıkıntısını hafifletebileceğini bildirmişti. Amcası Abbâs, bu teklifi kabul edince, birlikte Ebû Talib’in yanına gittiler. Ebû Talib, onların teklifini kabul etti. Amca Abbas, Cafer’i yanına alırken, Hz. Peygamber ise Hz. Ali’yi yanına almıştı.⁹⁹

Hz. Peygamber (s.a.s.), geniş kapsamlı bir vefâ örneğiydi. O, sadece dostlarını, eşlerini ve onların arkadaşlarını değil, sözü, antlaşmayı ve hatta düşmanı bile kapsayan geniş bir vefâ

⁹⁸ Ömer Sabuncu, “Hz. Peygamber’in İlk Hanımı Hz. Hatice’nin Hayatı ve Kişiliği, İlmi Diyanet Dergisi, (28)1-25; Ülfet Görgülü, “Koruyucu Aile Uygulamasının İslâm Hukûku Açısından Değerlendirilmesi”, Journal Of Islamic Law Studies, (23), 51.

⁹⁹ Muhammed Hamîdullah, Muhammed, İslam Peygamberi, Beyan Yayınları, İstanbul, 1966. 156; Ünal Kılıç, “Peygamberimizin Risalet Öncesi Geçim Durumu”, İstem, (4), 189-200.

gösteriyordu. Çünkü peygamberliğin en önemli unsurlarından biri doğruluk ve sadâkattir ve bunların en önemli parçalarından biri de vefâdır. Sürekli olarak bireyler ve toplumsal kitlelerle ilişki halinde olan bir insan için, karşısındaki insanı değerli bulduğunu göstermek önemlidir. Bunun da vefâ ile gerçekleştiği söylenebilir. Böylelikle, bireyler arasında sevgi oluşur, sadakat ve güven ortamı oluşur ve hayat düzenlenir. Bu durum ise toplumda emniyet ve huzur ortamının oluşmasını sağlar.

Hz. Muhammed'in (s.a.s.), akrabalık ilişkilerine dair hadislerden bazı örnekler şunlardır:

Ebû Hureyre'den rivayet edilen bir hadise göre: "Kim rızkının genişletilmesini ve ömrünün uzatılmasını isterse, akrabasını ziyaret etsin."¹⁰⁰

Kızı Hz. Fâtıma ile ilgili bir hadiste de şöyle ifade edilmiştir: "Fatıma benden bir parçadır. Onu üzen beni üzmüş olur, onu sevindiren beni sevindirmiş olur."¹⁰¹

Akrabalık bağlarını gözetmenin önemini vurgulayan şu hadisi de zikredelim: "Rahîm (akrabalık bağı) arşa asılmıştır ve şöyle der: "Beni gözeteni Allah gözetsin, beni koparanı Allah kopsun."¹⁰²

¹⁰⁰ Buhârî, Edeb, 12; Müslim, Birr 20.

¹⁰¹ Buhârî, Fedâilu's-Sahâbe, 12; Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 22.

¹⁰² Buhârî, Edeb, 13; Müslim, Birr, 17.

6. GÜNÜMÜZDE AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN DURUMU

Akrabalık ilişkileri, insanlık tarihinin en eski ve en temel sosyal yapılarından biridir. Aile ve akraba bağları, bireylerin sosyal, ekonomik ve duygusal destek sistemlerini oluşturur. Ancak, modern yaşamın getirdiği değişiklikler, akrabalık ilişkilerinin doğasını ve işleyişini önemli ölçüde etkilemiştir.

Geleneksel toplumlarda akrabalık ilişkileri, bireylerin yaşamında merkezi bir rol oynamıştır. Aile ve akraba grupları, bireylerin ekonomik, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan temel birimlerdir. Bu ilişkiler, bireylerin kimliklerini, sosyal statülerini ve toplumsal rollerini belirler. Akrabalık bağları, aynı zamanda bireylerin dayanışma ve yardımlaşma duygularını pekiştirir.

Modern toplumda akrabalık ilişkileri, geleneksel toplumlara kıyasla önemli değişikliklere uğramıştır. Sanayileşme, kentleşme ve bireyselleşme gibi faktörler, akrabalık ilişkilerinin doğasını ve işleyişini etkilemiştir. Bu değişiklikler, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına ve bireylerin daha bağımsız hale gelmesine yol açmıştır.

Sanayileşme ve kentleşme, bireylerin yaşam tarzlarını ve sosyal ilişkilerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Kırsal alanlardan kentlere göç, geniş aile yapılarının yerini çekirdek ailelere bırakmasına neden olmuştur. Bu durum, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına ve bireylerin ailelerinden uzakta yaşamalarına yol açmıştır. Kent yaşamının getirdiği yoğun çalışma temposu ve sosyal baskılar, bireylerin akrabalarıyla daha az zaman geçirmelerine neden olmuştur.

Modern toplumda bireyselleşme ve bağımsızlık, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına katkıda bulunmuştur. Bireyler, kendi kariyerlerine, eğitimlerine ve kişisel gelişimlerine odaklanarak, aile ve akraba ilişkilerini ikinci plana atma eğilimindedirler. Bu durum, akrabalık bağlarının zayıflamasına ve bireylerin daha izole hale gelmesine yol açmıştır.

Teknolojinin gelişimi, akrabalık ilişkilerini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilemiştir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi, bireylerin akrabalarıyla daha kolay ve hızlı bir şekilde iletişim kurmalarını sağlamıştır. Ancak, yüz yüze iletişimin yerini dijital iletişimin alması, akrabalık ilişkilerinin derinliğini ve samimiyetini azaltmıştır.

Sosyal medya ve dijital iletişim araçları, bireylerin akrabalarıyla sürekli olarak iletişimde kalmalarını sağlamıştır. Ancak, bu iletişim genellikle yüzeysel ve kısa süreli olmuştur. Sosyal medyanın getirdiği sürekli bağlantı hali, bireylerin gerçek hayatta daha az zaman geçirmelerine ve yüz yüze iletişimin azalmasına neden olmuştur.

Pandemi dönemiyle birlikte yaygınlaşan uzaktan çalışma ve dijital göç, akrabalık ilişkilerini yeniden şekillendirmiştir. Bireyler, işlerini ve yaşamlarını dijital platformlar üzerinden sürdürebildikleri için, ailelerinden ve akrabalarından uzakta yaşamayı tercih edebilir hale gelmişlerdir. Bu durum, akrabalık ilişkilerinin fiziksel olarak zayıflamasına, ancak dijital olarak devam etmesine yol açmıştır.

Kültürel ve sosyal değişimler, akrabalık ilişkilerinin evriminde önemli bir rol oynamıştır. Geleneksel değerlerin yerini modern değerlerin alması, aile ve akraba ilişkilerinin doğasını değiştirmiştir. Bu değişimler, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına ve bireylerin daha bağımsız hale gelmesine yol açmıştır.

Geleneksel toplumlarda aile ve akraba ilişkileri, güçlü değerler ve normlar üzerine kurulmuştur. Ancak, modern toplumda bu değerler ve normlar zayıflamış ve yerini bireysel özgürlük ve bağımsızlık gibi modern değerlere bırakmıştır. Bu durum, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına ve bireylerin ailelerinden ve akrabalarından daha bağımsız hale gelmesine yol açmıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleri ve aile dinamiklerindeki değişimler, akrabalık ilişkilerini etkilemiştir. Geleneksel toplumlarda kadınlar, aile ve akraba ilişkilerinde merkezî bir rol oynamışlardır. Ancak, modern toplumda kadınların iş hayatına katılımının artması ve toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesi, aile ve akraba ilişkilerinin doğasını değiştirmiştir. Bu durum, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına ve bireylerin daha bağımsız hale gelmesine yol açmıştır.

Ekonomik faktörler, akrabalık ilişkilerinin evriminde önemli bir rol oynamıştır. Ekonomik zorluklar ve işsizlik gibi faktörler, bireylerin ailelerinden ve akrabalarından daha bağımsız

hale gelmelerine yol açmıştır. Aynı zamanda, ekonomik faktörler, bireylerin aile ve akraba ilişkilerini sürdürmelerini zorlaştırmıştır.

İşsizlik ve ekonomik zorluklar, bireylerin ailelerinden ve akrabalarından daha bağımsız hale gelmelerine yol açmıştır. Ekonomik zorluklar, bireylerin aile ve akraba ilişkilerini sürdürmelerini zorlaştırmış ve bireylerin daha izole hale gelmelerine neden olmuştur. Aynı zamanda, ekonomik zorluklar, bireylerin aile ve akraba ilişkilerini sürdürmek için daha fazla çaba sarf etmelerini gerektirmiştir.

Ekonomik bağımsızlık, bireylerin ailelerinden ve akrabalarından daha bağımsız hale gelmelerine yol açmıştır. Bireyler, kendi kariyerlerine ve ekonomik bağımsızlıklarına odaklanarak, aile ve akraba ilişkilerini ikinci plana atma eğilimindedirler. Bu durum, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına ve bireylerin daha izole hale gelmesine yol açmıştır.

Günümüzde akrabalık ilişkilerinin durumu, modern toplumun getirdiği değişiklikler ve zorluklar göz önüne alındığında, karmaşık ve çok yönlüdür. Ancak, akrabalık ilişkilerinin geleceği, bireylerin bu ilişkileri nasıl yönettiklerine ve sürdürdüklerine bağlıdır. Akrabalık ilişkilerinin geleceği, bireylerin aile ve akraba ilişkilerini sürdürmek için ne kadar çaba sarf ettiklerine ve bu ilişkileri nasıl yönettiklerine bağlıdır.

Akrabalık ilişkilerinin güçlendirilmesi, bireylerin aile ve akraba ilişkilerini sürdürmek için daha fazla çaba sarf etmelerini gerektirir. Bu, bireylerin aile ve akraba ilişkilerini sürdürmek için daha fazla zaman ve enerji harcamalarını gerektirir. Aynı zamanda, bireylerin aile ve akraba ilişkilerini sürdürmek için daha fazla çaba sarf etmeleri, bu ilişkilerin güçlenmesine ve derinleşmesine yol açabilir.

Teknolojinin gelişimi, akrabalık ilişkilerinin geleceğinde önemli bir rol oynayacaktır. İletişim teknolojilerinin gelişmesi, bireylerin akrabalarıyla daha kolay ve hızlı bir şekilde iletişim kurmalarını sağlayacaktır. Ancak, bu iletişimin yüzeysel ve kısa süreli olmaması için, bireylerin yüz yüze iletişimi ve derin ilişkileri sürdürmeleri önemlidir.

Kültürel ve sosyal değişimler, akrabalık ilişkilerinin geleceğinde önemli bir rol oynayacaktır. Geleneksel değerlerin ve normların yeniden güçlenmesi, aile ve akraba ilişkilerinin

güçlenmesine ve derinleşmesine yol açabilir. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyet rollerinin ve aile dinamiklerinin değişmesi, akrabalık ilişkilerinin doğasını ve işleyişini etkileyebilir.

Günümüzde akrabalık ilişkilerinin durumu, modern toplumun getirdiği değişiklikler ve zorluklar göz önüne alındığında, karmaşık ve çok yönlüdür. Sanayileşme, kentleşme, bireyselleşme ve teknolojinin gelişimi, akrabalık ilişkilerinin doğasını ve işleyişini önemli ölçüde etkilemiştir. Ancak, akrabalık ilişkilerinin geleceği, bireylerin bu ilişkileri nasıl yönettiklerine ve sürdürdüklerine bağlıdır. Akrabalık ilişkilerinin güçlendirilmesi ve derinleştirilmesi için, bireylerin aile ve akraba ilişkilerini sürdürmek için daha fazla çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Teknolojinin ve kültürel değişimlerin rolü, akrabalık ilişkilerinin geleceğinde önemli bir rol oynayacaktır. Bu nedenle, bireylerin aile ve akraba ilişkilerini sürdürmek ve güçlendirmek için daha fazla çaba sarf etmeleri önemlidir.

İslâm, akrabalık bağlarının korunmasını ve güçlendirilmesini emreder. Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadislerde, akrabalık ilişkilerinin önemi sıkça vurgulanır. Örneğin, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmuştur:

“Allah’a ibadet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya ve ellerinizin altında bulunanlara iyilik edin.”¹⁰³

Peygamberimizin (s.a.s.) akrabalık bağlarını gözetmenin önemini şu şekilde ifade etmiştir: “Kim rızkının genişletilmesini ve ömrünün uzatılmasını isterse, akrabasını ziyaret etsin.”¹⁰⁴

İslâm’da akrabalık bağlarını koparmak büyük bir günah olarak kabul edilir. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Rahîm (akrabalık bağı) arşa asılmıştır ve şöyle der: “Beni gözeteni Allah gözetsin, beni koparanı Allah koparsın.”¹⁰⁵

Günümüzde, şehirleşme, sanayileşme ve teknolojik gelişmeler, akrabalık ilişkilerini önemli ölçüde etkilemiştir. İnsanlar, iş ve eğitim gibi nedenlerle ailelerinden ve akrabalarından uzak

¹⁰³ Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ, 4/36

¹⁰⁴ Buhârî, Edeb 12; Müslim, Birr 20.

¹⁰⁵ Buhârî, Edeb 13; Müslim, Birr 17.

yerlere taşınmak zorunda kalmaktadır. Bu durum, akrabalık bağlarının zayıflamasına ve iletişimin azalmasına neden olmaktadır.

Modern yaşamın getirdiği yoğun iş temposu ve bireyselleşme eğilimleri, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına neden olmaktadır. İnsanlar, iş ve sosyal hayatlarındaki yoğunluk nedeniyle akrabalarıyla daha az vakit geçirmekte ve bu ilişkileri ihmal etmektedir.

İslâm, akrabalık bağlarının güçlendirilmesi için sık sık ziyaret edilmesini ve iletişimde kalınmasını emreder. Günümüzde ise, fiziksel ziyaretler yerini dijital iletişime bırakmıştır. Bu durum, ilişkilerin derinliğini ve samimiyetini olumsuz etkileyebilir.

İslâm, akrabalar arasında dayanışma ve yardımlaşmayı teşvik eder. Modern toplumda ise, bireyselleşme ve yoğun iş temposu nedeniyle bu dayanışma ve yardımlaşma duygusu zayıflamaktadır. Akrabalar arasındaki maddî ve manevî destek, geçmişe kıyasla azalmış durumdadır.

İslâm'da akrabalık ilişkileri, bireylerin sosyal ve duygusal destek sistemlerini oluşturur. Günümüzde ise, bu destek sistemleri yerini profesyonel yardım hizmetlerine ve arkadaş çevresine bırakmıştır. Akrabalar arasındaki duygusal bağlar ve destek, modern yaşamın getirdiği zorluklar nedeniyle zayıflamaktadır.

İslâm'ın emrettiği akrabalık ilişkileri, bireylerin sosyal, ekonomik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan güçlü bağlar üzerine kuruludur. Ancak, modern yaşamın getirdiği değişiklikler, bu ilişkilerin doğasını ve işleyişini önemli ölçüde etkilemiştir. Günümüzde, akrabalık ilişkileri dijital iletişim araçlarıyla sürdürülmeye çalışılmakta, ancak bu araçlar yüz yüze iletişimin yerini tam anlamıyla dolduramamaktadır. İslâm'ın emrettiği dayanışma, yardımlaşma ve duygusal destek, modern toplumda zayıflamış durumdadır. Bu nedenle, akrabalık ilişkilerinin güçlendirilmesi ve İslâm'ın öğretilerine uygun şekilde sürdürülmesi için çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

7. HADİSLERİN AKRABALIK İLİŞKİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE ROLÜ

İslâm dini, bireylerin hem Allah ile olan ilişkilerini hem de diğer insanlarla olan ilişkilerini düzenleyen kapsamlı bir yaşam rehberidir. Bu rehberin en önemli kaynaklarından biri de hadislerdir. Hadisler, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sözleri, davranışları ve onaylarından oluşur ve Müslümanlar için Kur'ân-ı Kerîm'den sonra ikinci en önemli kaynaktır. Hadîsler, Müslümanların günlük yaşamlarını, ibadetlerini, ahlâkî ve sosyal ilişkilerini düzenlemelerinde yol gösterici bir rol oynar.

Akrabalık ilişkileri, İslâm dininde büyük bir öneme sahiptir. Kur'ân-ı Kerim ve hadislerde, akrabalık bağlarının korunması, akrabalarla iyi ilişkiler kurulması ve onlara yardım edilmesi gerektiği sıkça vurgulanır. Akrabalık ilişkileri, aile içi huzurun sağlanması, toplumsal dayanışmanın artırılması ve bireylerin sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi açısından kritik bir rol oynar. İslâm, akrabalık bağlarını koparmayı büyük bir günah olarak kabul eder ve bu bağların korunmasını teşvik eder.

Bu bölümde, hadislerin akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesine nasıl katkı sağladığı incelenecektir. Hadislerde akrabalık ilişkilerine dair verilen öğütler ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu konudaki örnek davranışları ele alınarak, Müslümanların akrabalık ilişkilerini nasıl güçlendirebilecekleri üzerinde durulacaktır. Ayrıca, hadislerin modern toplumda akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik uygulanabilir çözümler sunduğu da gösterilecektir.

7.1. Hadislerde Akrabalık İlişkileri

İslâm dininde akrabalık ilişkileri büyük bir öneme sahiptir ve bu ilişkilerin korunması, güçlendirilmesi ve sürdürülmesi hadislerde sıkça vurgulanır. Hz. Peygamberden (s.a.s), akrabalık bağlarının korunmasını ve akrabalarla iyi ilişkiler kurulmasını teşvik eden hadisler rivâyet edilmiştir. Bu hadisler, Müslümanların sosyal ve ahlâkî hayatlarını düzenlemelerinde önemli bir rehber niteliğindedir.

Hadislerde, akrabalık bağlarının korunması ve bu bağların koparılmaması gerektiği sıkça

vurgulanır. Peygamberimiz (s.a.s.), “Akrabalık bağlarını koparan kimse cennete giremez.”¹⁰⁶ buyurarak, akrabalık ilişkilerinin ne kadar önemli olduğunu belirtmiştir. Bu hadis, akrabalık bağlarını koparmanın büyük bir günah olduğunu ve bu bağların korunmasının Müslümanlar için bir zorunluluk olduğunu açıkça ifade eder.

Hadislerde, akrabalara yardım etmenin ve onlara destek olmanın önemi de sıkça vurgulanır. Peygamberimiz (s.a.s.) Sadaka vermek her Müslümana farzdır.” buyurmuş ve ardından: “Akrabalarına yardım eden kimse, hem sadaka vermiş hem de akrabalık bağlarını gözetmiş olur.”¹⁰⁷ buyurarak, akrabalara yardım etmenin iki kat sevap kazandıracığını belirtmiştir. Bu hadis, akrabalara yardım etmenin hem dini bir görev olduğunu hem de toplumsal dayanışmayı artırdığını gösterir.

Peygamberimiz (s.a.s.), akrabalarla iyi ilişkiler kurmanın ve onlarla sürekli iletişim halinde olmanın önemini de vurgulamıştır: “Akrabalarla ilişkisini kesen kimse, Allah’ın rahmetinden uzak kalır.”¹⁰⁸ Bu hadis, akrabalarla iyi ilişkiler kurmanın ne kadar önemli olduğunu ve bu ilişkilerin kesilmesinin Allah’ın rahmetinden mahrûm kalmaya neden olacağını belirtir. Müslümanların akrabalarıyla sürekli iletişim halinde olmalarını ve onlarla iyi ilişkiler kurmalarını teşvik eder.

7.2. Akrabalık İlişkilerinde Hadislerin Rehberliği

Hadisler, Müslümanların sosyal ve ahlâkî hayatlarını düzenlemelerinde önemli bir rehber niteliğindedir. Akrabalık ilişkilerinde de hadisler, aile içi sevgi ve saygının artırılması, anlaşmazlıkların çözülmesi ve toplumsal dayanışmanın sağlanması açısından yol gösterici bir rol oynar.

Peygamberimiz (s.a.s.): “Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır.”¹⁰⁹ buyurarak, aile içi ilişkilerin önemini vurgulamıştır. Bu hadis, aile bireyleri arasında sevgi ve saygının artırılması gerektiğini ifade eder. Aile içi sevgi ve saygı, akrabalık ilişkilerinin temelini oluşturur ve bu ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesini sağlar.

¹⁰⁶ Buhârî, Edeb, 11.

¹⁰⁷ Tirmizî, Zekât, 26.

¹⁰⁸ Müslim, Birr, 20.

¹⁰⁹ Tirmizî, Radâ, 11.

Hadisler, aile içi ve akrabalar arasındaki anlaşmazlıkların çözülmesinde de rehberlik eder. Peygamberimiz (s.a.s.): “İki kişinin arasını düzeltmek için yalan söyleyen yalancı değildir.”¹¹⁰ buyurarak, barış ve uzlaşmanın önemini vurgulamıştır. Bu hadis, akrabalar arasındaki anlaşmazlıkların çözülmesi ve barışın sağlanması için çaba gösterilmesi gerektiğini ifade eder. Anlaşmazlıkların çözülmesi, akrabalık ilişkilerinin güçlenmesine ve aile içi huzurun sağlanmasına katkıda bulunur.

Peygamberimiz (s.a.s.): “Komşusu açken tok yatan bizden değildir.”¹¹¹ buyurarak, toplumsal dayanışmanın önemini vurgulamıştır. Bu hadis, akrabalar arasında dayanışma ve yardımlaşmanın teşvik edilmesi gerektiğini ifade eder. Toplumsal dayanışma, akrabalık ilişkilerinin güçlenmesine ve toplumun genel refâhının artmasına katkıda bulunur.

7.3. Hadislerin Günümüz Akrabalık İlişkilerine Uygulanması

Hadisler, İslâm’ın ilk dönemlerinden günümüze kadar Müslümanların sosyal ve ahlâkî hayatlarını düzenlemelerinde önemli bir rehber olmuştur. Günümüzde de hadislerin rehberliğinde akrabalık ilişkilerini güçlendirmek ve sürdürmek mümkündür. Modern toplumda, hızlı yaşam temposu, teknolojinin yaygın kullanımı ve bireyselleşme eğilimleri, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına neden olabilir. Ancak hadisler, bu zorluklarla başa çıkmada ve akrabalık bağlarını korumada önemli bir kaynak sunar.

Günümüzde, aile bireyleri ve akrabalar arasındaki ilişkiler, yoğun iş temposu ve sosyal medya gibi faktörler nedeniyle zayıflayabilir. Hadisler, bu bağların korunması ve güçlendirilmesi için önemli bir rehberdir. Peygamberimiz (s.a.s.): “Akrabalık bağlarını koparan kimse cennete giremez.”¹¹² buyurarak, akrabalık ilişkilerinin önemini vurgulamıştır. Bu hadis, modern toplumda da akrabalık bağlarının korunması gerektiğini açıkça ifade eder.

Modern yaşamın getirdiği zorluklar, akrabalık ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Ancak hadisler, bu zorluklarla başa çıkmada yol gösterici olabilir. Örneğin, aile bireyleri arasında

¹¹⁰ Buhârî, Sulh, 2.

¹¹¹ Müslim, İman, 74.

¹¹² Buhârî, Edeb, 11.

iletişimsizlik ve uzaklaşma gibi sorunlar yaşanabilir. Peygamberimiz (s.a.s.), “Kim Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa, akrabasını ziyaret etsin”¹¹³ buyurarak, akraba ziyaretlerinin önemini vurgulamıştır. Bu hadis, modern toplumda da akraba ziyaretlerinin ve iletişimin artırılması gerektiğini ifade eder.

Hadisler, sadece teorik bilgiler sunmakla kalmaz, aynı zamanda günlük hayatta uygulanabilir pratik çözümler de sunar. Akrabalık ilişkilerinin güçlendirilmesi için hadislerin rehberliğinde şu adımlar atılabilir:

- a. Düzenli İletişim:** Akrabalarla düzenli iletişim kurmak, telefon görüşmeleri, mesajlaşmalar ve ziyaretlerle ilişkileri canlı tutmak.
- b. Yardımlaşma ve Destek:** Akrabaların ihtiyaçlarına duyarlı olmak, maddî ve manevî destek sağlamak.
- c. Anlayış ve Hoşgörü:** Akrabalar arasında anlayışlı ve hoşgörülü olmak, anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmek.
- d. Birlikte Zaman Geçirme:** Akrabalarla birlikte vakit geçirmek, ortak etkinlikler düzenlemek ve aile bağlarını güçlendirmek.

¹¹³ Buhârî, Edeb, 10.

8. LİTERATÜR ÖZETİ

Bireysel ve toplumsal hayatın değişik yönlerine ilişkin ahlâkî ve hukukî önermelere sahip olan Kur'ân, bu bağlamda, insanoğlunun içinde doğduğu, büyüdüğü ve hayata katıldığı en küçük sosyal ünite olan aile ile de ilgili doğrudan veya dolaylı hükümlere yer vermiştir. Hatta öyle ki, Aile Hukûku hükümlerinin tek tek vahye dayanma oran, diğer hukuk alanlarındaki orana göre daha yüksektir. Ahmet Yaman tarafından yapılan “*Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı*” başlıklı çalışmada, İslâm Hukûku'nda süt akrabalığı ve aile kavramını ele almıştır.

Atiyye Sakar tarafından kaleme alınan “*Mevsûatu'l-Usrah Tahte Riâyeti'l-İslâm el-Vâlidâni ve'l-Akrabûn*” isimli kitap, beş ciltlik bir aile ansiklopedisi olarak hazırlanmıştır. Konumuza doğrudan uygun olan beşinci cilt, “*el-Vâlidâni ve'l-Akrabûn*” adını taşımaktadır ve bir mukaddime ve beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde anne babaya karşı iyilik gösterme (**birru'l-valideyn**) konusu işlenirken, ikinci bölümde ise anne babaya karşı isyân (**ukûku'l-valideyn**) ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde akrabalık ilişkileri (**sılatu'r-rahm**) detaylı bir şekilde açıklanırken, dördüncü bölümde ise akrabalık bağlarının koparılması (**katâtu'r-rahm**) incelenmektedir. Beşinci ve son bölüm ise aile üyeleri üzerine (hizmetçi vb.) odaklanmaktadır.

Kerîm Zekî Hüsâmuddîn'in kaleme aldığı “*el-Karâbetu Dirâsetu Enser ve Lüğaviyye li Elfâzi ve Alâkatu'l-Karâbeti fi's-Sekâfeti'l-Arabiyye*” adlı eser, akrabalığı dil ve kültür açısından incelemiştir. Kitap, 378 sayfadan oluşmakta olup bir mukaddime/önsöz ile üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde, dil, kültür ve yöntem konuları ayrıntılı bir şekilde ele alınırken, dil yöntemi hakkında bilgi verilerek, lügavî yön ve antropolojik çalışmalar ile dil ve kültür hakkındaki bilgiler sunulmaktadır. İkinci bölümde, Arap kültüründe akrabalığın önemi ve özellikleri hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. Üçüncü bölüm ise Arap kültüründe akrabalık ile ilgili terimlere odaklanmaktadır. Her bir bölüm, uzun alt başlıklara ayrılmış olduğundan roman tarzında olan konuların kolayca bulunması zor olan bir çalışma şeklindedir.

Abdulazîz Süleymân el-Hûgân'ın “*el-Karâbetu ve Eseruhâ Ale'l-Cerîmeti ve'l-Ukûbeti*” adlı eseri, fihî ve modern hukuktaki cinâyetlere olan akrabalığın etkisini karşılaştırmalı

olarak araştıran 484 sayfalık bir çalışmadır. Bu alışma, bir nsz ve 12 giriş ile üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. nsz kısmında araştırmanın önemi ve takip edilecek metod hakkında bilgi verilirken, giriş kısmında “*karabe/akrabalık*”, “*cerime/suç*” ve “*ukube/cez*” kavramları hakkında bilgi verilmektedir.

Akrabalığın cinyetlere olan etkisini anlattığı birinci bölümde, cinyet, kısas, diyet ve kefaret gibi konular ele alınırken, ikinci bölümde akrabalığın zin, kazf/iftira suçu, hırsızlık ve hırbe/terör gibi suç ve had sularına olan etkisi araştırılmaktadır. nc bölümde ise akrabalığın ta’zır sularına ve cezalarına olan etkisi incelenmektedir. Sonuç bölümünde ise araştırmadan elde edilen sonuçlar ortaya konulmuştur.

Musa Kazım Yılmaz’ın “*Kur’an Ailesi*” *Kuruluşu Fertleri Sorumlulukları Bugünkü Durumu ve Geleceği*” adlı eseri, 343 sayfalık bir eser olup bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Bu eser, tamamen ailev konuları ele almaktadır ve başlığındaki konuları içermektedir. Giriş kısmında insanın sosyal bir varlık olduğu ve sebepleriyle beraber açıklanmaktadır. Birinci bölümde, ailenin toplumdaki yeri ve önemi, ikinci bölümde, evliliğin safhaları ve nikhla ilgili detaylar, üçüncü bölümde eşlerin ailede ve toplumda aldığı roller, dördüncü bölümde ise kadının aleyhinde sanılan tesettür, ta’addud- zevct, adâlet, şahitlik ve miras gibi konular ele alınmıştır.

Bu eser, bilimsel bir şekilde hazırlanmış olup, alanında başvurulacak temel ve kapsamlı çalışmalardan biridir.

Cemil Küçük, 2000 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Bilimleri Anabilim Dalı’nda hazırladığı yüksek lisans tezinde, *Kur’an’da Akriba Hakları (Sıla-i Rahîm)* konusunu ele almıştır. Bu alışma, danışmanı Yrd. Doç. Dr. Hayati Aydın gözetiminde yapılmış ve ahlâkî açıdan incelenmiştir. Eser, bir giriş ve iki bölümden oluşmakta ve toplamda 95 sayfa bulunmaktadır. Birinci bölümde, sıla-i rahîm kavramının anlamı ve tarihi gelişimi, ikinci bölümde ise akrabalar arasındaki karşılıklı hak ve görevler açıklanmaktadır.

Hsn ncel, 2003 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Bilimleri Anabilim Dalı’nda gerçekleştirdiği yüksek lisans teziyle *Kur’an’da Akrabalık İlişkileri*

konusunu ele almıştır. Bu çalışma, danışmanı Yrd. Doç. Yunus Ekin tarafından yönlendirilmiş ve ahlâkî açıdan incelenmiştir. Eser, bir giriş ve iki bölümden oluşmakta ve toplamda 80 sayfa bulunmaktadır. Birinci bölümde, Kur'ân'da akrabalığı ifade eden kelimeler detaylı bir şekilde incelenmiş, ikinci bölümde ise akrabalık ilişkilerinin ahlâkî boyutu ele alınmıştır.

Ramazan Şahan, 2010 yılında Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Ana Bilim Dalı'nda gerçekleştirdiği *“Kur'ân-ı Kerîm'de Akrabalık”* başlıklı yüksek lisans tezinde; akrabalık ilişkilerini Kur'ân âyetlerinin ışığında ele alarak çözümler oluşturmaya çalışmıştır. Kendisi çalışmanın amacını şu sözlerle açıklamaktadır *“Eğer doğru bir şekilde anlaşılır ve iyi değerlendirilirse, bozulmaya yüz tutan “sıla-i rahîm” denilen akraba ilişkileri yeniden ıslah edilmiş olur. Böylece bütün bu yanlış anlama ve uygulamalar ortadan kalkabilir; toplum, problemlerinin büyük birçoğunu daha gündeme gelmeden halledebilir.”*

Garibe Gül Kusursuz, 2013 yılında Iğdır Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Bilimleri Anabilim Dalı'nda gerçekleştirdiği *“Hadîslerde Sıla-i Rahim”* başlıklı yüksek lisans tezi, hadîslerde sıla-i rahîm üzerinedir.

9. MATERYAL VE METOT

Bu bölümde, tez çalışmasında kullanılan materyaller ve tezde uygulanan metot kapsamlı bir biçimde ele alınacaktır.

9.1. Materyaller:

Bu çalışmanın materyalini, ayetler, hadisler ve akrabalık ilişkileri üzerine yapılmış bilimsel çalışmalar (makale, tez vb.) oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan hadisler, güvenilir hadis kaynaklarından derlenmiştir. Âyetler ise Kur'ân-ı Kerîm'den alınmış ve ilgili tefsirlerle desteklenmiştir. Bilimsel çalışmalar ise çeşitli akademik veri tabanlarından taranarak elde edilmiştir.

- a. **Hadisler:** Güvenilir hadis kaynaklarından (*Sahîh-i Buhâri*, *Sahîh-i Müslim*, *Sunen-i Ebû Dâvûd*, *Sunen-i Tirmizî*, *Sunen-i İbn Mace*, *Sunen-i Nesâi*, vb.) derlenen hadisler.
- b. **Âyetler:** Kur'ân-ı Kerim'den alınan ve tefsirlerle desteklenen âyetler.
- c. **Bilimsel Çalışmalar:** Akrabalık ilişkileri üzerine yapılmış makaleler, tezler ve diğer akademik çalışmalar.

9.2. Metotlar:

- a. **Literatür Taraması:** Çalışmanın ilk aşamasında, akrabalık ilişkileri üzerine yapılmış bilimsel çalışmalar, ayetler, hadisler taranmıştır. Bu tarama, akademik veri tabanları, kütüphaneler ve dijital kaynaklar kullanılarak gerçekleştirilmiştir.
- b. **Veri Toplama:** Hadisler, güvenilir hadis kitaplarından seçilmiş ve âyetler Kur'ân-ı Kerîm'den alınmıştır. Bilimsel çalışmalar ise akademik veri tabanlarından taranarak elde edilmiştir. Toplanan veriler, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesi konusundaki katkılarına göre sınıflandırılmıştır.
- c. **Veri Analizi:** Toplanan âyetler, hadisler ve bilimsel çalışmalar, içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. İçerik analizi, metinlerin tematik olarak sınıflandırılması ve yorumlanması sürecini içermektedir. Bu süreçte, hadisler ve âyetler, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesi bağlamında değerlendirilmiştir.

- d. Karşılaştırmalı Analiz:** Âyetler, hadisler ve bilimsel çalışmalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu analiz, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesinde hadislerin rolünü daha iyi anlamak amacıyla yapılmıştır.
- e. Sonuçların Değerlendirilmesi:** Elde edilen bulgular, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesinde hadislerin rolünü ortaya koymak amacıyla değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sürecinde, âyetlerin ve hadislerin ve akrabalık ilişkilerine katkıları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bu yöntemler kullanılarak, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesinde hadislerin rolü kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve değerlendirilmiştir

10. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde tez kapsamında elde edilen bulgular incelenecek ve belirtilen metoda uygun biçimde tartışma gerçekleştirilecektir.

10.1. Dua Etmek

Dua, İslâm'da önemli bir ibadet olup, akrabalık ilişkilerini güçlendiren en temel eylemlerden biridir. Özellikle hadislerde Peygamberimizin (s.a.s.) akrabalara dua etmenin önemine dikkat çektiği sıkça vurgulanmıştır. Hadislerde belirtilen duaların türleri, şekilleri ve zamanları detaylı bir şekilde kategorize edilmiştir. Bu duaların bazıları, akrabaların sağlık ve huzuru için edilirken, bazıları da onların dünya ve ahiret saadeti için yapılır.

Peygamberimiz (s.a.s.), özellikle namazlardan sonra yapılan dualarda, yaşayan ve vefat eden akrabalar için dua edilmesini teşvik etmiştir. Bu duaların bireysel ve toplumsal ilişkiler üzerinde olumlu etkileri gözlemlenmiştir. Toplumda sevgi ve saygının artması, düşmanlıkların azalması duanın pozitif sonuçlarındandır. Hadislerde, akrabalar için yapılan duaların kabul olma olasılığının yüksek olduğuna dair pek çok rivayet bulunur.

10.2. Merhamet ve Muhabbet Beslemek

Hadislerde merhamet ve muhabbet, İslâm toplumlarının temel taşlarından biri olarak sunulmuştur. Peygamberimiz (s.a.s.), akrabalar arasında merhamet ve sevgi bağlarının güçlendirilmesini sıkça vurgulamıştır. Başkalarına merhamet gösteren kişilere, Allah'ın da merhamet göstereceğini belirten rivayetler bu konuda merkezî bir yer tutar. Bu bağlamda akrabalık ilişkilerinin önemi üzerinde durulmuş ve bu ilişkilerin merhametle beslenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Özellikle, yaşlılara ve çocuklara karşı özel bir merhamet ve muhabbet beslemenin gerekliliği hadislerle pekiştirilmiştir. Akrabalar arasında merhamet ve muhabbet besleme, toplumsal dayanışmanın ve huzurun temel unsurları olarak görülmüştür. Peygamberimizin (s.a.s.) akrabalarıyla olan ilişkileri ve onlara gösterdiği şefkat örnek olaylarla detaylandırılarak sunulmuştur.

10.3. Yardımlaşmak

Yardımlaşma İslâmî öğretilerde ve özellikle hadislerde, akrabalar arasında önemle tavsiye edilen bir görevdir. Peygamberimiz (s.a.s.), ihtiyaç sahiplerine yardım etmeyi ve bu yardımı akrabadan başlatmayı öğütlemiştir. Yardımlaşmanın türleri maddî ve manevî yardımlar olarak iki ana başlık altında incelenmiştir.

Hadislerde, sadakanın akrabaya verildiğinde hem sadaka sevabı hem de akrabalık bağı güçlendirme sevabı olarak iki kat sevap kazandıracağı belirtilmiştir. Örneğin, bir kimsenin fakir bir akrabasına yardım etmesi, toplumsal barışa ve adalete katkı sağlayan önemli bir eylem olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, yardımlaşmanın psikolojik faydaları ve toplumsal bağları güçlendirdiği bilimsel verilerle de desteklenmiştir.

10.4. Ziyaretleşmek

Sıla-i Rahim, yani akraba ziyareti, hadislerde önemle üzerinde durulan bir eylemdir. Akraba ziyaretinin, toplumsal dayanışmanın güçlenmesine, akrabalar arasında sevgi ve saygının artmasına, kırgınlıkların ve dargınlıkların giderilmesine vesile olduğu belirtilmiştir. Peygamberimizin (s.a.s.) bizzat kendi hayatında akraba ziyaretlerine ne kadar önem verdiği ve bu davranışı sıkça teşvik ettiği hadislerle detaylandırılmıştır.

Özellikle Ramazan ve Bayram gibi özel günlerde yapılan ziyaretlerin önemi hadislerle vurgulanmıştır. Akrabalar arasında ziyaretin kesilmesi ise sünnet ve hadis perspektifinden olumsuz değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, ziyaretlerin bireyler arasındaki duygusal bağları kuvvetlendirdiği, eskiye dair kırgınlıkların giderilmesine yardımcı olduğu ve toplumsal uyumu artırdığı hususları detaylandırılmıştır.

10.5. Ma'nevî Yolculuğa Uğurlamak

Manevî yolculuğa uğurlama, akrabaların birbirlerine dua etmeleri ve manevi anlamda destek olmaları hadislerde oldukça önemsenmiştir. Peygamberimiz (s.a.s.), akrabaların birbirlerini hac, umre ya da diğer dinî vecibeler için uğurlamaları ve döndüklerinde karşılamalarını teşvik etmiştir. Bu tür faaliyetlerin, akrabalar arasındaki bağları kuvvetlendirdiği ve

karşılıklı bağlılık ve güveni artırdığı belirtilmiştir.

Manevî yolculuklar sırasında yapılan dualar, akrabaların birbirlerine olan destekleri ve bu süreçte sergilenen misafirperverlik hadislerde detaylı bir şekilde işlenmiştir. Peygamberimizin (s.a.s.) hayatından örneklerle desteklenen bu bölümde, manevî yolculukların akrabalık ilişkilerini güçlendirmek açısından taşıdığı önem vurgulanmıştır.

10.6. Akrabalık İlişkilerinde Adâlet ve Eşitlik

Peygamberimiz (s.a.s.), akrabalarına karşı âdil olmayı emretmiş ve kendi hayatında da bunu titizlikle uygulamıştır. İslâiyet'in adâlet temelli öğretilerini aile bireyleri ve akrabaları arasında uygulayan Peygamberimiz (s.a.s.), kimseyi kayırmadan herkesin hakkını gözetirdi. Bu adâlet anlayışı, sadece maddî konularda değil, manevî sorumluluklarda da geçerliydi. Örneğin, miras dağılımında adâleti sağlamak ve kadınların haklarını korumak konusunda gösterdiği titizlik, ümmetine bıraktığı önemli miraslardan biridir.

10.7. Sosyal Adâlet ve Yardımlaşmanın Teşviki

Yardımlaşma, Peygamberimizin (s.a.s.) hayatında ve hadislerinde sıkça gördüğümüz bir temadır. O, akrabaların birbirlerine maddî ve manevî yardımlarda bulunmalarını emretmiş ve bu eylemleri teşvik etmiştir. Akrabasına yardım eden bir kimsenin hem sadaka sevabı hem de akrabalık bağlarını güçlendirme sevabı kazanacağı belirtilmiştir. Bizzat Peygamberimizin (s.a.s.) akrabalarına yardımları ve onları desteklemesi, tüm Müslümanlar için güzel örnek teşkil eder.

10.8. Akraba Haklarının Korunması ve Devamlılığı

“Ey Ehli Beyt” diye başlayan pek çok hadiste, aile ve akraba hukukunun korunmasının önemi vurgulanmıştır. Peygamberimiz (s.a.s.), hayatı boyunca ailesine ve akrabalarına gösterdiği sevgi ve şefkat, bu hukuk anlayışının temellerini oluşturmuştur. Ayrıca, vefatından sonra ailesine ve akrabalarına karşı saygılı davranılması ve onların korunmasının önemi üzerinde durmuştur. Bu anlayış, toplumlarında akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi ve korunması açısından büyük önem taşır.

10.9. Peygamberimizin (s.a.s.) Akrabalık İlişkileri

Bu bölümde, Peygamberimizin (s.a.s.) ailesi ve akrabalarına karşı göstermiş olduğu örnek tutum ve davranışlar detaylandırılmıştır. Peygamberimizin (s.a.s.) akrabalarına olan sevgisi, hoşgörüsü, sabrı ve yardımseverliği hadislerle desteklenmiştir. Örneğin, Hz. Fatıma, Hz. Ali ve diğer yakın akrabalarıyla olan münasebetleri, onlara yaptığı nasihatler ve gösterdiği ilgi, hadislerin ışığında analiz edilmiştir.

Peygamberimizin (s.a.s.) akrabalarına karşı en ufak bir haksızlığa göz yummadığı, onlara karşı daima adâletli olduğu ve her şartta onları gözettiği rivayetlerle aktarılmıştır. Bunun yanında, akrabalar arasındaki ilişkilerde hoşgörünün, affediciliğin ve karşılıklı saygının önemi vurgulanarak, günümüz Müslümanlarına örnek teşkil edecek uygulamalar anlatılmıştır. Peygamberimizin (s.a.s.) vefatı sonrasında dahi ailesi ve akrabaları arasındaki ilişkilerin korunmasının önemi işlenmiş, bu konuda ümmetine bıraktığı miras ve teşvikler detaylandırılmıştır. Bu bağlamda, akrabalık ilişkilerinin korunması ve ihtilâfların giderilmesinde Peygamberimizin (s.a.s.) sünnetinin rolü tarihî olaylar ve rivâyetlerle zenginleştirilmiş bir şekilde analiz edilmiştir.

10.10. Günümüzde Akrabalık İlişkilerinin Durumu

Bu bölümde, modern hayatın getirdiği zorluklar ve değişen toplumsal yapı içinde akrabalık ilişkilerinin nasıl etkilendiği ele alınmıştır. Özellikle hadis perspektifinden bakıldığında, bugün aile fertlerinin bağları arasında yaşanan kopukluklar, yalnızlaşma ve sosyal bağlardaki zayıflamanın nedenleri ve çözümleri üzerine yoğunlaşmıştır. Hadislerde vurgulanan akrabalık ilişkilerinin önemi, modern dünyada bu ilişkilerin ihmal edilmesinin doğurduğu olumsuz sonuçlarla mukayeseli olarak incelenmiştir.

Günümüz aile yapılarındaki değişiklikler, şehirleşme, yoğun iş hayatı ve teknoloji bağımlılığının akrabalık ilişkilerine olan etkisi detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu bağlamda, hadislerdeki öğretilerden yola çıkarak, modern topluma yönelik çözüm önerileri ve akrabalık ilişkilerinin nasıl yeniden canlandırılacağı üzerine derinlemesine tartışmalar yürütülmüştür. Peygamberimizin (s.a.s.) tavsiyeleri doğrultusunda, akrabalık ilişkilerini güçlendirmek için uygulanabilecek pratik yöntemler ve sosyal aktiviteler önerilmiştir.

11. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesinde hadislerin rolü kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Hadisler, fert ve toplum hayatında sosyal bağların güçlendirilmesi ve korunmasında önemli bir yere sahiptir. Akrabalık ilişkileri, bireylerin sosyal ve manevî hayatlarında derin etkiler bırakır ve bu ilişkilerin korunması, İslâm'ın temel taşlarından biridir.

Konuyla İlgili Kavramlar başlığı altında, akraba, yakın akraba, uzak akraba, nikâh, radâ, sıla-i rahim, neseb, sünnet, hadis ve nübüvvet gibi temel kavramlar açıklanmıştır. Bu kavramlar, akrabalık ilişkilerinin anlaşılması ve hadislerin bu ilişkiler üzerindeki etkisinin kavranması açısından büyük önem taşır. Özellikle sıla-i rahîm kavramı, akrabalık bağlarının korunması ve güçlendirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Hadislerde sıla-i rahim, Allah'ın rızasını kazanmanın ve cennete girmenin bir yolu olarak vurgulanmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'de ve Hadîslerde Akrabalık ve Sıla-i Rahim başlığı altında, Kur'ân-ı Kerîm'de akrabalığa teşvik ile ilgili âyetler ve akrabalık bağlarını kesenlere yapılan uyarılar ele alınmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de akrabalık bağlarının korunması, Allah'ın emirlerinden biri olarak belirtilmiş ve bu bağları kesenlerin büyük bir günah işlediği vurgulanmıştır. Hadislerde de benzer şekilde, akrabalık bağlarının korunması ve sıla-i rahim'in önemi üzerinde durulmuştur. Peygamberimiz (s.a.s.), akrabalık bağlarını korumanın ve sıla-i rahîm yapmanın, mü'minlerin özelliklerinden biri olduğunu belirtmiştir.

Akrabalık Çeşitleri başlığı altında, kan yoluyla akrabalık, evlenme (sıhriyyet) yoluyla akrabalık ve süt yoluyla akrabalık gibi farklı akrabalık türleri incelenmiştir. Bu akrabalık türleri, toplumlarında sosyal yapının temel taşlarını oluşturmaktadır. Kan yoluyla akrabalık, biyolojik bağlara dayanan akrabalık türüdür ve en yaygın akrabalık türüdür. Evlenme yoluyla akrabalık, evlilik bağı ile oluşan akrabalık türüdür ve bu tür akrabalık, ailelerin birleşmesini ve sosyal bağların güçlenmesini sağlar. Süt yoluyla akrabalık ise, İslâm hukûkunda önemli bir yere sahiptir ve süt emzirme yoluyla oluşan akrabalık bağlarını ifade etmektedir.

Akrabalık İlişkilerinin Doğurduğu Karşılıklı Haklar başlığı altında, dua etmek, merhamet ve muhabbet beslemek, yardımlaşmak, ziyaretleşmek ve manevî yolculuğa uğurlamak gibi akrabalık ilişkilerinin doğurduğu karşılıklı haklar ele alınmıştır. Bu haklar, akrabalık ilişkilerinin güçlenmesine ve korunmasına katkı sağlamaktadır. Dua etmek, akrabalar arasında manevî bağların güçlenmesine yardımcı olur. Merhamet ve muhabbet beslemek, akrabalar arasında sevgi ve saygının artmasını sağlar. Yardımlaşmak, akrabalar arasında dayanışmayı ve birlikteliği artırır. Ziyaretleşmek, akrabalar arasında iletişimi ve sosyal bağları güçlendirir. Manevî yolculuğa uğurlamak ise, akrabalar arasında manevî destek ve dayanışmayı temsil etmektedir.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Akrabalık İlişkileri başlığı altında, Hz. Peygamberin (s.a.s.) nübüvvetten önce ve nübüvvet sonrası akrabalık ilişkileri incelenmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.), nübüvvetten önce de akrabalık ilişkilerine büyük önem vermiş ve akrabalarıyla olan ilişkilerini her zaman korumuştur. Nübüvvetten sonra ise, akrabalık ilişkilerini daha da güçlendirmiş ve ümmetine de bu konuda örnek olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.), akrabalık bağlarını korumanın ve sıla-i rahîm yapmanın, mü'minlerin özelliklerinden biri olduğunu belirtmiştir.

Günümüzde Akrabalık İlişkilerinin Durumu başlığı altında, modern toplumlarda akrabalık ilişkilerinin durumu ve bu ilişkilerin korunması için yapılması gerekenler ele alınmıştır. Günümüzde, şehirleşme, teknolojik gelişmeler ve bireyselleşme gibi faktörler, akrabalık ilişkilerinin zayıflamasına neden olmuştur. Ancak, İslâm'ın öğretileri ve hadislerin rehberliği, akrabalık ilişkilerinin korunması ve güçlendirilmesi için önemli bir kaynak sunmaktadır. Akrabalık ilişkilerinin korunması için, aile içi iletişimin güçlendirilmesi, akraba ziyaretlerinin artırılması ve sosyal dayanışmanın teşvik edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, hadisler, akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesinde ve korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Hadislerde, akrabalık bağlarının korunması ve sıla-i rahîm yapmanın önemi vurgulanmış ve bu bağların korunması, Allah'ın rızasını kazanmanın ve cennete girmenin bir yolu olarak belirtilmiştir. İslâm toplumlarında, akrabalık ilişkilerinin güçlendirilmesi ve korunması, sosyal yapının sağlam temeller üzerine kurulmasını sağlar ve bireylerin manevî hayatlarında derin etkiler bırakır. Bu nedenle, hadislerin rehberliğinde, akrabalık ilişkilerinin korunması ve güçlendirilmesi için çaba sarf edilmelidir.

KAYNAKLAR

- AKYÜZ, Vecdi, “Akraba”, İslâm Ansiklopedisi, c. 20, TDV Yayınları, İstanbul, 1989. 285-287.
- ANSAY, Sabri Şakir “Aile Hukuku”, AÜİFD, 1(2-3), 2019. 20-32.
- ATAR, Fahrettin, “Nikâh”, İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 2021. 33, 112-117.
- BEDİR, Murteza, Fıkıh Mezhep Sünnet Hanefi Fıkıh Teorisinde Peygamber’in Otoritesi, Dem Yayınları, İstanbul, 2017, 2.
- BERKİ, Şakir, “İslâm Hukukunun Ana Hatları”, AÜİFD, 17(1-4), 1971, 169-186.
- BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmâîl el-Câmiu’s-Sahîh, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. 1-8/1-500.
- ÇAĞRICI, Mustafa, “Sıla-i Rahim”, İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 2009, 37, 112-113.
- ÇELİKKAYA, Hasan, “İslâm’da Ziyaret”, Medeniyeti Dergisi, 3(32), 17-23.
- ÇEKER, Orhan, “Süt Akralığı”, İlim ve Sanat Dergisi, (34)31-65.
- ÇUBUKÇU, İbrahim Agâh İslâm’da Kadın Hakları”, AÜİFD, 21(1), 1976. 37-43.
- DAĞCI, Şamil “Aile Hukuku’nda Evlenme Engelleri-I (Sürekli Evlenme Engelleri)”, AÜİFD, 39(1), 1999 175-237.
- DÖLEK, Adem, “Hadis-i Şerifler Işığında Akralarla İletişim Kurmak ve Sosyal Yardımlaşmada Akralık Hakkını Gözetmek (Sıla-i Rahim)”. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14(2), 33-56.

EBÛ DÂVÛD Süleymân b. Eş'as, es-Sunen, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. 1-5/1-500.

GÖRGÜLÜ, Ülfet, “Koruyucu Aile Uygulamasının İslâm Hukûku Açısından Değerlendirilmesi”, Journal of Islamic Law Studies, (23), 45-58.

GÜNDOĞAR, Hamdi, “İslâm İtikadında Sünnet”. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 3(5), 237-241.

HAMİDULLAH, Muhammed, İslâm Peygamberi, Beyan Yayınları, İstanbul, 1966. 156.

Hayrettin Karaman ve Diğerleri, Kur'ân-ı Kerîm Tercümesi, (Çev.) Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı, 2020. Ankara, 1-604.

IŞIK, Mustafa, “Sebebu Zikri'l-Hadîs Bağlamında “Men Kezebe Aleyye” Örneği, EÜİFD, 2014/1, 7-32.

İBN MÂCE, Muhammed b. Yezîd, es-Sunen, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. 1-2/1-500.

KAŞIKÇI, Osman, “Radâ”, İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 2007, 34, 385.

KILIÇ, Ünal, “Peygamberimizin Risalet Öncesi Geçim Durumu”, İstem, (4), 2004. 189-200.

KILIÇER, Esat, “İslâm'da Aile Planlaması” AÜİFD, 24(1-2), 1981. 491-532.

KOÇKUZU, Ali Osman, Hadis-i Şerif İlimleri ve Hadis-i Şerif Tarihi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1983. 123-126.

KOÇYİĞİT, Talat, Hadis-i Şerif Usulü, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1967, 36-37.

KÖYCÜ, Erdoğan, Hadîs Metinlerinin Tedvîn ve Tasnîfinde Önemli Bir Yere Sahip Olan “er-Rihle fî Talebi’l-Hadîs”in Rolü Üzerine Bir Değerlendirme, IntJCES, 2020. 2: 407-423.

KÖYCÜ, Erdoğan, Men Kezebe Hadisi Üzerine Bir Araştırma, Araştırma Yayınları, Ankara, 2013. 9-63.

KÖYCÜ, Erdoğan, “Kütüb-i Sitte Sonrası Dönem-IV (Ricâl Edebiyatı)”, Hadis Tarihi, (223-270). Medya Basın Yayınları, İstanbul, 2019.

KÖYCÜ, Erdoğan, “Kütüb-i Sitte Sonrası Dönem-IV (Ricâl Edebiyatı)”, Hadis Tarihi, (219-269), 2. Baskı, Assum Basın Yayınları, İstanbul, 2021.

KUSURSUZ, Garibe Gül, “Hadîslerde Sıla-i Rahîm (Kütüb-i Sitte Çerçevesinde). (Yüksek Lisans Tezi, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Iğdır, 2013.

KURT, Abdurrahman, “İslâm’ın İlk Döneminde Aile Müessesesi-Sosyolojik Bir Yaklaşım”, (Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Bursa, 1987.

KUZUDİŞLİ, Bekir, “Bölgelere Göre Men Kezebe ‘Aleyye... Hadîsinin Rivâyet Seyri”, HTD, 2008. 6/1: 71-110.

Mehmet Yaşar Kandemir ve Diğerleri, Riyâzu’s-Sâlihîn Hadis-i Şerif Tercümesi, Erkam Yayınları, İstanbul, 2017, 403-404.

Muslim b. Haccâc, el-Câmiu’s-Sahîh, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. 1-3/1-500.

NASR, Seyyid Hüseyin, “Sünnet ve Hadis-i Şerif”. çev. İbrahim Hatiboğlu. Hadis-i Şerif Tetkikleri Dergisi, 4(1), 113-125.

NESÂÎ, Ebû Abdirrahmân, es-Sunen, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. 1-2/1-500.

ONAL, Recep, “İslâm Kelamı’nda Nübüvvet’in Mahiyeti Kapsamı ve Gerekliliği”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2(2), 151-178.

ÖNCEL, Hüsnü, “Kur’ân’da Akrabalık İlişkileri”, (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), Sakarya, 2003.

SABUNCU, Ömer, “Hz. Peygamber’in İlk Hanımı Hz. Hatice’nin Hayatı ve Kişiliği, İlmî Diyanet Dergisi, (28), 1-25.

PORT, Zeynep, “Kur’ân’da Aile Modelleri Bağlamında Aile Değerleri ve Eğitimi”, (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Bursa, 2019.

SAHLİNS, Marshall, “Akrabalık Nedir Ne Değildir?” Asena Pala, (Çev.), Dipnot Yayınları, İstanbul, 2015. s. 48-49.

TUĞRAL, Süleyman, “Kur’ân’da Değerler Sistemi”, (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara, 2008.

TİRMİZÎ, Muhammed b. İsâ, es-Sunen, 2. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992. 1-5/1-500.

VCHENKO, Borodavchenko Viktoriia, “Türkiye Türkçesi Atasözleri ve Deyimlerinde Aile ve Akrabalık Anlayışı”, (Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Bursa, 2018).

YAMAN, Ahmet. “Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı”, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13(13), 55-67.

YAVUZ, Salih, Sabri, “İslâm Düşüncesinde Nübüvvet”, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul, 1995.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Sadiye EKİNCİ
Doğum Yeri ve Tarihi : Eruh 21.10.1983

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ankara Üniversitesi İLİTAM
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller : Türkçe, Arapça
Bilimsel Faaliyet/Yayımlar : (Erdoğan KÖYCÜ ile ortak yayın), İhtiyaç Odaklı Kur'ân Kurslarındaki Din Öğretimi'nde Kullanılan Hadisler Üzerine Bazı Mülâhazalar, 15th International Istanbul Scientific Research Congress on Humanities and Social Sciences, Uluslararası Kongre Tam Metin Kitabı, İstanbul, 11.12.2023. Özel Sayı, 11-20.

Aldığı Ödüller :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler ve Kurs Belgeleri : KEÇMEK Arapça Kursu
Çalıştığı Kurumlar : Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

E-Posta Adresi : mssmzeeii@hotmail.com

Tarih : 28/08/2024 (Tez Savunma Tarihi)